

Overzicht en samenvatting van de competitieve onderwijsinnovatieprojecten 2017

(Multimediazaal, S9, Sterre)

Jan Velghe
Luc Van de Poele

1. De tentoonstelling als presentatievorm: ontwerp, organisatie en productie van tentoonstellingen (documentatie, collecties & patrimonium, moderne en hedendaagse kunst)

Faculteit en hoofdpromotor

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Prof. Steven Jacobs

Samenwerkende faculteiten

(1) Faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur

Samenvatting: Dit project wil de (master)opleiding Kunstwetenschappen en de (master)-opleiding Architectuur versterken door de tentoonstelling als een vakspecifiek onderzoeksinstrument en als een vakspecifieke vorm van onderzoeks-output te introduceren in het onderwijscurriculum. Met behulp van theoretische en praktische modules worden studenten uit beide opleidingen samengebracht om het medium en de format van de tentoonstelling, en de kunsttentoonstelling in het bijzonder, te exploreren.

Studenten leren werken met het medium van de tentoonstelling als een communicatie-en-presentatiemiddel en als onderzoeksinstrument. Er wordt aandacht geschonken aan zowel de lectuur en interpretatie van bestaande tentoonstellingen als aan het zelf concipiëren en effectief maken en opbouwen van een tentoonstelling.

2. Durf experimenteren: naar een activerend toetsbeleid voor praktisch chemie-onderwijs en experimenteervaardigheden

Faculteit en hoofdpromotor

Faculteit Wetenschappen, Prof. Johan Winne

Samenwerkende faculteiten

(1) Faculteit Farmaceutische Wetenschappen

(2) Faculteit Bio-ingenieurswetenschappen

(3) Faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur

Samenvatting: De doelstelling van dit project is tweeledig: (i) de optimalisatie van de inhoud van chemie-proeven voor verschillende groepen studenten, zodat deze beter zullen aansluiten met wat van studenten verwacht wordt binnen de opleidingen en hun beroepenveld, en (ii) de uitwerking van een nieuw en engagerend toetsbeleid voor praktische chemische vaardigheden. Dit zal gebeuren aan de hand van een universiteitsbrede inventarisatie van de verschillende chemie-practica (een peer-leerbezoek waarbij al het praktisch chemie-onderwijs intern gevisiteerd wordt). Daarnaast zal er ook een internationale benchmarking gebeuren. Tot slot wordt de praktische haalbaarheid van een efficiënt toetsbeleid onderzocht. De nieuwe proeven en experimenten zullen een sterk interdisciplinair karakter hebben.

3. Authentiek toetsen van communicatieve vaardigheden: video-annotatie als oplossing.

Faculteit en hoofdpromotor

Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Prof. Stefaan Van Damme

Samenwerkende faculteiten

- (1) Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen
- (2) Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
- (3) Faculteit Farmaceutische Wetenschappen
- (4) Faculteit Diergeneeskunde

Samenvatting: Voor het aanleren van communicatieve vaardigheden moet er voldoende aandacht gaan naar het herhaald oefenen en tussentijds toetsen in reële praktijksituaties. Om hieraan tegemoet te komen wil dit project een digitale video-annotatietool inzetten die ook kan gebruikt worden om authentieke summatieve eindbeoordelingen te creëren. Bij video-annotatie vormt diepgaand leren het uitgangspunt waarbij er kan ingezet worden op reflectie, zelfreflectie en peerevaluatie/peerfeedback. Dit kan zowel tijdens de stageperiodes als in de pre-stage jaren. De stages worden echter vaak beschouwd als de ultieme periode om de communicatieve vaardigheden in te oefenen binnen een professionele context. Onderling contact met peers en lesgevers is in die periode evenwel meestal beperkt. Met behulp van een online video-annotatietool kan reëel gespreksmateriaal verzameld en geanalyseerd worden met uitgebreide mogelijkheden voor zelfsturing.

4. Naar een geïntegreerde loopbaantrajectbegeleiding.

Faculteit en hoofdpromotor

Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Prof. Hendrik Vos

Samenwerkende faculteiten

- (1) Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
- (2) Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen

Samenvatting: Dit project wil studenten bewuster laten omgaan met hun competenties, hen de relevantie ervan voor de arbeidsmarkt laten inzien, en hen tijdig onderbouwde loopbaankeuzes laten maken. Door de uitbouw van duurzame loopbaanoriëntatie-trajecten, wil men de studenten voorbereiden op de arbeidsmarkt. Daarnaast zit er in het project ook een 'wederkerigheid': door het aanhalen van de band met het werkveld, ontstaat de mogelijkheid om vanuit dat werkveld terug te koppelen naar de programma's van de opleidingen. Concreet kan op die manier het 'employability-denken en handelen' als een onderwijskundig concept sterker worden ingebed in de opleidingen en kwaliteitszorgmethodieken. Universiteitsbrede disseminatie wordt gerealiseerd door het ontwikkelen van een toolbox en train-the-trainer opleidingen.

AANVRAAG ONDERWIJSINNOVATIEPROJECTEN 2017: COMPETITIEVE TOEWIJZING

Selecteer één van onderstaande opties

- X Het project wordt ingediend voor €30.000 door promotoren van tenminste 2 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €60.000 door promotoren van tenminste 3 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €90.000 door promotoren van tenminste 4 faculteiten

Titel van het onderwijsinnovatieproject

De tentoonstelling als presentatievorm:

Ontwerp, organisatie en productie van tentoonstellingen (documentatie, collecties & patrimonium, moderne en hedendaagse kunst)

Faculteiten

Faculteit 1: Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
Faculteit 2: Faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur

Vakgroepen / Diensten

- Vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen
- Vakgroep Architectuur & Stedenbouw

Naam en email projectverantwoordelijke(n)

Hoofdpromotor: Prof. Dr. Steven Jacobs, Steven.Jacobs@UGent.be
(Vakgroep Kunstwetenschappen)

Promotor 2: Prof. Dr. Bart Verschaffel, Bart.Verschaffel@UGent.be
(Vakgroep Architectuur & Stedenbouw)

Promotor 3: Prof. Dr. Wouter Davidts, Wouter.Davidts@UGent.be
(Vakgroep Architectuur & Stedenbouw en Vakgroep Kunstwetenschappen)

Naam en email projectmedewerker(s)

- Ann Cesteleyn (Vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen)
Ann.Cesteleyn@UGent.be
- Prof. Ir. Arch. Guy Châtel (Vakgroep Architectuur & Stedenbouw)
Guy.Chatel@UGent.be
- Ir. Arch. Birgit Cleppe (Vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen)
Birgit.Cleppe@UGent.be

- Dr. Aurelie Daems (Vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen)
Aurelie.Daems@UGent.be
- Arch. Pieterjan Gijs (Vakgroep Architectuur & Stedenbouw)
Pieterjan.Gijs@UGent.be
- Ir. Arch. Stefaan Vervoort (Vakgroep Architectuur & Stedenbouw)
Stefaan.Vervoort@UGent.be

Beschrijving van het onderwijsinnovatieproject (max 4 pagina's)

Uitgangspunt

Voor kunstwetenschappers in spe vormen de culturele instellingen, en de museum- en galerijwereld in het bijzonder, een bijzonder belangrijke sector in het werkveld. Binnen dit veld is de "tentoonstelling" een zeer veel gebruikte vorm van presentatie en communicatie, zelfstandig of als onderdeel van andere initiatieven: erfgoed, toerisme, *social interest*, mode, architectuur, kunst, et cetera. Zeer veel kunstwetenschappers zijn hier op de één of andere manier bij betrokken. Niettemin wordt er tot op heden in het onderwijsprogramma nauwelijks aandacht besteed aan de specificiteit van de "format" van de tentoonstelling, laat staan dat er over deze problematiek praktische oefeningen worden georganiseerd.

Binnen de opleiding ingenieur-architect zijn vakken opgenomen die inleiden in visualisatie- en presentatietechnieken (*Beeld & Object, Architectuur-ontwerp*). In de context van diverse cursussen wordt er sporadisch aandacht besteed aan culturele infrastructuur, museumarchitectuur en tentoonstellingsarchitectuur. Deze opgaves worden echter steeds "abstract" behandeld – d.w.z. los van een specifieke inhoud (een specifieke collectie of thema), en niet in dialoog met een opdrachtgever (museum, curator, tentoonstellingsmaker of kunstenaar). De concrete realisatie van een tentoonstelling behoort zelden of nooit tot de mogelijkheden.

De tentoonstelling als een vakspecifiek instrument

Dit onderwijsinnovatieproject wil de (master)opleiding Kunstwetenschappen en de (master)opleiding Architectuur versterken door de tentoonstelling als een vakspecifiek onderzoeksinstrument en als een vakspecifieke vorm van onderzoeks-output te introduceren in het onderwijscurriculum. Met behulp van theoretische en praktische modules – en bovenal de mengvorm van beiden – worden studenten uit beide opleidingen samengebracht om het medium en de format van de tentoonstelling, en de kunsttentoonstelling in het bijzonder, te exploreren.

Het eerste objectief is dat de studenten leren werken met het medium van de tentoonstelling als een communicatie-en-presentatiemiddel, in verhouding tot andere vormen zoals het wetenschappelijk artikel, de lezing, de monografie, de catalogus, de documentaire film, enzovoort.

Het tweede objectief is het exploreren van de tentoonstelling als onderzoeks-instrument: net als een (academische) tekst, kan een tentoonstelling beschouwd worden als de constructie van een narratief aan de hand van een argumentatie, die zowel in discursieve, visuele als ruimtelijke zin

uitgewerkt en gearticuleerd kan worden. De format van de tentoonstelling dient zich als een particulier medium aan voor het formuleren en uitwerken van onderzoeksvragen of onderzoekshypothesen. Aan de hand van de tentoonstelling (historisch, didactisch, kunst...) kunnen onderzoeksresultaten bekeken, geanalyseerd, beschreven of vergeleken worden. De onderlinge confrontatie van *exhibits* kan op haar beurt nieuwe onderzoeksvragen genereren.

Collectie en paviljoen Charles Vandenhove

Voor de implementatie van deze innovaties in het onderwijs dienen zich momenteel en in de nabije toekomst enkele unieke kansen aan. Zo biedt de collectie van architect Charles Vandenhove (bestaande uit ongeveer 180 kunstwerken uit de tweede helft van de 20ste eeuw), die recent aan de Universiteit Gent werd geschonken, hiervoor ongeziene mogelijkheden. De Universiteit Gent heeft zich verbonden tot het ontsluiten van deze collectie, die binnen het kader van dit onderwijsinnovatieproject als basismateriaal en uitgangspunt genomen kan worden voor het samenstellen en uitwerken van kunsttentoonstellingen door teams van kunst- en architectuurstudenten (inclusief bruiklenen, zaalteksten, publiciteit, ophanging, tentoonstellingsarchitectuur...). Per jaar zullen er twee van de door studenten uitgewerkte projecten effectief geproduceerd worden, professioneel ondersteund door stafmedewerkers van het Museum Dhont-Dhaenens en het Museum voor Schone Kunsten Gent.

Bovendien kan het zogenaamde Charles Vandenhove-paviljoen, dat momenteel naast de boekentoren op het hoekperceel aan de Rozier en de St. Pietersnieuwstraat wordt opgetrokken (oplevering voorzien in november 2017), hiervoor volop worden ingezet. Met een tentoonstellingsruimte van ca. 250 m², biedt het paviljoen, naar het Angelsaksische model van een *University Art Gallery*, unieke mogelijkheden om theoretische of conceptuele oefeningen, die binnen de opleiding kunstwetenschappen of de opleiding architectuur worden uitgewerkt, aan de praktijk te toetsen. Oefeningen in verband met collectiebeheer alsook diverse tentoonstellingsontwerpen of onderdelen ervan, kunnen aan de hand van proefopstellingen in het atelier (met gelijk vloeroppervlak als de tentoonstellingszaal) worden uitgetest. In dit perspectief biedt dit project ook diverse mogelijkheden voor *practice-based* onderzoek in zowel de kunstwetenschappen als de architectuur.

Naast het herbergen van tentoonstellingen die focussen op werken uit de Vandenhove-collectie, zal het Vandenhove-paviljoen ook plaats bieden aan tijdelijke exposities gewijd aan onderdelen van het universiteitspatrimonium (bibliotheek, prentenkabinet, enzovoort) of aan architectuurontwerpen of resultaten uit kunst- of architectuurtheoretisch onderzoek.

Relevante expertise van de promotoren

Dit project wordt gedragen door docenten verbonden aan enerzijds de Vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen (Faculteit Letteren) en anderzijds de Vakgroep Architectuur en Stedenbouw (Faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur), en ontwikkeld in samenwerking met de curatorenopleiding *Curatorial Studies* (i.s.m. Hogeschool Gent) en het Museum Dhont-Dhaenens.

De drie promotoren hebben elk gepubliceerd over de problematiek van de tentoonstelling, de museum- en de tentoonstellingsarchitectuur, en kunst in de publieke ruimte. Bovendien beschikken zij alsook de projectmedewerkers over ervaring op het vlak van het maken van

kunsthistorische en artistieke tentoonstellingen en traden zij op als gastcurator en/of tentoonstellingsarchitect voor gerenommeerde museale instellingen als SMAK Gent, Extra City Antwerpen, MSK Gent, MARTA Herford, Museum voor Moderne Kunst Arnhem, Raveelmuseum, deSingel Antwerpen, BOZAR Brussel, Rijksmuseum Twenthe en Stroom Den Haag.

Cursussen waarin de onderwijsinnovaties geïntroduceerd zullen worden

Het project ambieert om onderwijsinnovaties met betrekking tot het maken van tentoonstellingen en het beheren van collecties moderne kunst te introduceren in diverse opleidingsonderdelen in de opleiding kunstwetenschappen, in de opleiding architectuur, alsook in het interdisciplinaire postgraduaat *Curatorial Studies*.

In het bijzonder betreft het de cursussen:

- *Onderzoekseminarie moderne en actuele beeldende kunst*
  - Opleiding: MA Kunstwetenschappen
  - Docenten: Steven Jacobs (titularis), Wouter Davidts (medelesgever)
- *Bijzondere vraagstukken: architectuurkritiek (1 & 2)*
  - Opleiding: MA Architectuur
  - Docent: Bart Verschaffel
- *Modern Art and the History and Theory of Exhibitions*
  - Opleiding: Postgraduaat "Curatorial Studies"
(i.s.m. Departement KASK, Hogeschool Gent)
  - Docent: Wouter Davidts
- *Bijzonder vraagstuk: Beeld & Object*
  - Opleiding: MA Architectuur
  - Docent: Guy Châtel & Wouter Davidts

Doelstellingen van het project + tijdsbesteding

Binnen de context van dit project zal in de hierboven vermelde cursussen binnen de masteropleidingen kunstwetenschappen en architectuur en het postgraduaat *Curatorial Studies* aandacht worden geschonken aan zowel de lectuur en interpretatie van bestaande tentoonstellingen als aan het zelf concipiëren en effectief maken en opbouwen van een tentoonstelling.

Dit zal worden mogelijk gemaakt aan de hand van diverse seminaries en workshops waaraan de docenten, assistenten en studenten van de diverse bij het project betrokken cursussen participeren.

Lectuur van de tentoonstelling

Een centrale doelstelling van dit onderwijsinnovatieproject bestaat erin de studenten een vorm van visuele geletterdheid voor het medium van de tentoonstelling bij te brengen. Studenten worden geleerd een ensemble van tentoongestelde werken te "lezen" en te begrijpen hoe de ruimtelijke presentatie van kunstwerken onze ervaring en begrip ervan aanscherpt. In een tentoonstelling worden kunstwerken met elkaar in een specifiek verband gebracht. Dat verband kan biografisch,

theoretisch of historisch van aard zijn. Werken die tegelijk in een ruimte getoond worden, verschijnen nooit *alleen*. Door de ruimtelijke nabijheid en juxtapositie vertellen ze onvermijdelijk ook altijd iets *samen*.

Om dit mogelijk te maken zullen binnen de context van de hierboven vermelde cursussen excursies worden georganiseerd naar musea en andere kunstruimtes, waar de presentatie ter plekke gezamenlijk "gelezen" en geanalyseerd zal worden.

Het samenstellen, opbouwen en vormgeven van tentoonstellingen

De inzichten verworven bij de "lectuur van de tentoonstelling" kunnen proefondervindelijk getest worden aan de hand van diverse test-opstellingen in het Vandenhove-paviljoen. Sommige van deze experimentele opstellingen zullen resulteren in volwaardige tentoonstellingen, die in de loop van de volgende academiejaren zullen plaatsgrijpen in het Vandenhove-paviljoen. In de loop van de periode december 2017 - december 2019 zullen onder meer tentoonstellingen plaatsgrijpen over (onder voorbehoud):

- *De naoorlogse Franse abstracte schilderkunst* in de Vandenhove-collectie met werken van onder meer André Marfaing, Roger Bissière, Georges Mathieu, Pierre Soulages, Martin Barré en Simon Hantaï.

- *Kunst en reproductie* met als basis de tienduizenden kunst- en architectuur-reproducties (glasplaten, kleinbeeldia's, prenten) die zich in de archieven van de vakgroepen Kunstwetenschappen en Architectuur & Stedenbouw bevinden. Naast een documentair luik waarin de rol van de (fotografische) reproductie in de ontwikkeling van de disciplines kunst- en architectuurgeschiedenis wordt belicht, zal er ook een tweetal hedendaagse kunstenaars worden uitgenodigd om met de duizenden beelden een nieuw werk te maken.

- *De hand en de schriftuur in de beeldende kunst* op basis van enkele werken van onder meer Cy Twombly, Christian Dotremont, Henri Michaux, Christian Boltanski en Patrick Corillon uit de Vandenhove-collectie aangevuld met bruiklenen uit andere collecties.

- *Space as Praxis: Ruimte, beeld en object* op basis van enkele werken van onder meer Richard Serra, Giulio Paolini, Sol Lewitt, Niele Toroni, Louise Nevelson en Le Groumellec uit de Vandenhove-collectie aangevuld met bruiklenen uit andere collecties.

- *Louis Roelandt (1786-1864)*. architect van de stad en de universiteit, met onder meer diverse stukken uit het archief en de Centrale Bibliotheek van de Universiteit Gent.

- *From Studio to Gallery: Raoul De Keyser*, over de ruimtelijke strategieën en opstellingen van Raoul De Keyser in zijn atelier en in tentoonstellingen, op basis van materiaal uit het archief van De Keyser uit de Gentse Universiteitsbibliotheek, in parallel met de grote retrospectieve die door het S.M.A.K. georganiseerd wordt in 2018.

- *The Corner Show: The Labyrinth*, een reizende tentoonstelling die gerealiseerd wordt binnen het kader van het ARC (Australian Research Council) onderzoeksproject *Is Architecture Art?*, in

samenwerking met het onderzoekscentrum Architecture Theory History Criticism (ATCH), University of Queensland, Australië en gerealiseerd zal worden in Brisbane, Australië (2018) en Gent (2019).

Doelstellingen voor de betrokken studenten

Deze tentoonstellingen en de bijhorende voorbereidende studies zullen op diverse manieren geïntegreerd worden in de diverse cursussen in de bij het project betrokken opleidingen.

Zo zal in de vakken in de *Master Kunstwetenschappen* en het *Postgraduaat "Curatorial Studies"* een conventionele academische paper bijvoorbeeld worden vervangen door een opdracht waarbij de studenten hun onderzoeksresultaten verwerken in een (onderdeel van een) tentoonstelling. Het werkstuk van de studenten omvat dan bijvoorbeeld vier met elkaar verbonden onderstaande onderdelen:

- a) een gedetailleerde lijst met de geselecteerde *exhibits* (kunstwerken, documenten of objecten) voor de tentoonstelling. Deze lijst zal tevens de basis vormen voor de labels op de expositie.
- b) zaalteksten voor de gehele tentoonstelling en voor de diverse onderdelen.
- c) een wetenschappelijke catalogustekst (conform de richtlijnen van een academische paper).
- d) een korte nota over het geselecteerde materiaal met (indicaties voor) een plan van de schikking of een tentoonstellings-display.

Op een gelijkaardige manier zal in de cursussen binnen de *Masteropleiding Architectuur* aan studenten de opdracht worden gegeven om, in samenwerking met de "curator" en de studenten kunstgeschiedenis, een ruimtelijk, architecturaal en grafisch ontwerp te maken voor de tentoonstelling. Daarbij zal er rekening gehouden worden met onder meer de ruimteverdeling en -inrichting, kleur, toonkasten, circuit, ophanging, belichting, zaalteksten en affiche.

Voor specifieke tentoonstellingen (*Space as Praxis, The Corner Show, From Studio to Gallery*) worden de studenten Architectuur tevens via aanvullende colleges vertrouwd gemaakt met de belangwekkende ontwikkelingen in de relatie tussen kunst en architectuur sinds de tweede helft van de 20ste eeuw, een tijdvak dat uniek vertegenwoordigd is in de collectie Vandenhove, en waar ook het gebouwde werk van Vandenhove een uitzonderlijke case voor levert. Dit inzicht in de ruimtelijke en architecturale strategieën van beeldende kunstenaars vormt een belangrijke basis voor iedere ontwerpactiviteit bij het maken van tentoonstellingen. Ter voorbereiding hiervan krijgt het vak *Kleur & Materialen* (BA Architectuur) vanaf academiejaar 2016-17 een nieuwe focus op het vraagstuk van de relatie tussen kunst en architectuur.

Workshops

Daarnaast zullen er in de loop van de academiejaren 2017-2018 en 2018-2019 binnen de vakken workshops georganiseerd worden voor de betrokken docenten, assistenten en studenten die, naast theoretische en conceptuele aspecten, vooral specifieke praktische taken van het curatorschap belichten.

Hiervoor zal een beroep worden gedaan op binnenlandse en internationale experts uit de museum- en tentoonstellingswereld. Het is daarbij niet de bedoeling om alle betrokkenen zelf de

finesses van deze taken bij te brengen (dat is binnen de context van deze workshops ook onmogelijk) maar om inzichten aan te reiken die voor tentoonstellingsmakers en collectiebeheerders in spe essentieel zijn.

In concreto zullen onderstaande workshops georganiseerd worden:

- a) *Workshop Tentoonstellingsvormgeving: belichting.* In deze workshop zal aandacht worden geschonken aan de problematiek van het belichten of uitlichten van kunstwerken. Los van een toelichting over de basisrichtlijnen (voor- en nadelen van verschillende lichtbronnen en lux-waarden et cetera) zal vooral ingegaan worden op de mogelijkheden van de belichting om specifieke eigenschappen van diverse kunstwerken (volume, textuur, materiaal, et cetera) al dan niet te benadrukken.
- b) *Workshop Collectiebeheer: registratie en behoud.* Deze workshop, die in samenwerking met het Museum Dhondt Dhaenens en de Universiteitsbibliotheek Universiteit Gent georganiseerd zal worden, zal inleiden op de praktische en administratieve aspecten van de zorg voor en beheer van hedendaagse kunstwerken (uitleen, verzekering...).
- c) *Workshop Collectiebeheer: reproductiefotografie.* In deze workshop zal aandacht worden geschonken aan de uitdagingen en problemen die gepaard gaan bij het aanmaken van professionele fotografische reproducties van kunstwerken. Met welke parameters en condities dient men rekening te houden? Wat zijn voordelen van dag- en kunstlicht? Wat is correlatie tussen bepaalde materialen (bvb. olieverf of acryl) en gehanteerde technieken? Hoe kunnen fotografische reproducties optimaal ingezet worden als onderzoeksinstrumenten maar ook als praktische middelen bij bijvoorbeeld het aanmaken van conditierapporten, restauratiedossiers of promotie-doeleinden?
- d) *Workshop Communicatie en Publiekswerking.* In deze workshop zullen professionelen werkzaam in de educatieve diensten en de persdiensten van de Vlaamse musea, evenals grafisch ontwerpers, toelichting geven bij het aanmaken van publiciteit voor een tentoonstelling. Tevens zal er aandacht worden geschonken aan de communicatieve aspecten van de vormgeving van tentoonstellingen.

Hoewel deze workshops geenszins theoretische en historische reflectie uit de weg gaan, zal de aanpak en benadering in eerste instantie *practice-based* zijn. Oefeningen op het vlak van belichting, collectiebeheer, reproductiefotografie en communicatie (de thema's van de vier workshops) zullen dus worden uitgewerkt aan de hand van concrete ten toon te stellen objecten en binnen het kader van het tentoonstellingsprogramma van het Vandenhove-paviljoen.

Gevraagde bedrag + korte beschrijving van de voorziene besteding van middelen

- 5000 euro voor educatieve en didactische ondersteuning
  - excursies met studenten naar diverse musea in binnen- en buitenland zoals Museum Dhondt-Dhaenens Deurle, MSK Gent, Herbert Foundation Gent, SMAK Gent, Stedelijk Museum Amsterdam, De Appel Arts Centre Amsterdam, Bonnefantenmuseum Maastricht (onder voorbehoud)
  - vakliteratuur, documentatie, lesmateriaal
- 5000 voor de vier workshops
  - honoraria van de externe experts
  - transport en verblijf van experts
  - praktische ondersteuning en specifiek materiaal van de workshops
- 10.000 euro voor infrastructuur en materiaal voor proefopstellingen in het atelier in het kader van oefeningen binnen de hierboven vermelde diverse cursussen
  - lampen
  - schrijnwerkmateriaal en andere infrastructuur voor het aanmaken van schermwanden, sokkels, labels, banners, zaalteksten, et cetera
  - data-projector en geluidsinstallatie voor de tentoonstellingsruimte
  - laptop, printer, diverse externe hard discs en gespecialiseerde software
- 10.000 euro productiebudget voor 4 tentoonstellingen die worden uitgewerkt binnen de context van de hierboven vermelde cursussen
  - tentoonstellingsinfrastructuur
  - transport en verzekering bruiklenen
  - organisatie vernissage
  - bewaking
  - drukwerk

Totaal gevraagde bedrag: 30.000 euro

AANVRAAG ONDERWIJSINNOVATIEPROJECTEN 2017: COMPETITIEVE TOEWIJZING

Selecteer één van onderstaande opties

- Het project wordt ingediend voor €30.000 door promotoren van tenminste 2 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €60.000 door promotoren van tenminste 3 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €90.000 door promotoren van tenminste 4 faculteiten

Titel van het onderwijsinnovatieproject

Durf experimenteren: naar een activerend toetsbeleid voor praktisch chemie-onderwijs en experimenteervaardigheden

Faculteiten

Faculteit 1: Wetenschappen
Faculteit 2: Farmaceutische wetenschappen
Faculteit 3: Bio-ingenieurswetenschappen
Faculteit 4: Ingenieurswetenschappen en Architectuur

Vakgroepen / Diensten

Vakgroep Anorganische en Fysische Chemie (WE06)
Vakgroep Organische en Macromoleculaire Chemie (WE07)
Vakgroep Analytische chemie (WE08)
Vakgroep Farmaceutische Analyse (FW02)
Vakgroep Bioanalyse (FW03)
Vakgroep Industriële Biologische Wetenschappen (BW16)
Vakgroep Duurzame Organische Chemie en Technologie (BW11)
Vakgroep Chemische Proceskunde en Technische Chemie (EA12)*
* Vanaf 01/02/2017 Vakgroep Materiaalkunde, Textiel en Chemie (EA11)

Naam en email projectverantwoordelijke(n)

Hoofdpromotor : Prof. Dr. Johan Winne (WE07)
Opleiding Bachelor of science: chemie
Opleiding Master of science: chemie
johan.winne@ugent.be

Promotor 2: Prof. Dr. Filip De Vos (FW02)

Opleiding Bachelor of Science in de farmaceutische wetenschappen

FilipX.DeVos@UGent.be

Promotor 3: Prof. Dr. ir. Matthias D'hooghe (BW11)

Opleiding Bachelor of Science in de Bio-ingenieurswetenschappen

Matthias.dhooghe@ugent.be

Promotor 4: Prof. Dr. Ann Dumoulin (BW16)

Opleiding Bachelor of Science in de industriële wetenschappen: chemie (Campus Kortrijk)

Ann.dumoulin@ugent.be

Promotor 5: Prof. Dr. ir. An Verberckmoes (EA12)*

Opleiding Bachelor of Science in de industriële wetenschappen: chemie (Campus Schoonmeersen)

An.Verberckmoes@ugent.be

Promotor 6: Prof. Dr. Ir. Joris Thybaut (EA12)

Opleiding: Bachelor of Science in de Ingenieurswetenschappen: Chemische Technologie en Materiaalkunde

Master of Science in de Ingenieurswetenschappen: Chemische Technologie

Joris.Thybaut@ugent.be

* Vanaf 01/02/2017 Vakgroep Materiaalkunde, Textiel en Chemie (EA11)

Naam en email projectmedewerker(s)

Prof. Dr. Klaartje De Buysser (WE06)

klaartje.debuysser@ugent.be

Dr. Lieve Balcaen (WE08)

lieve.balcaen@ugent.be

Prof. Dr. Bart De Spiegeleer (FW02)

Bart.DeSpiegeleer@UGent.be

Prof. Dr. Jan Van Bocxlaer (FW03)

Jan.VanBocxlaer@UGent.be

Dr. ing. Ingeborg Stals (EA12)

Ingeborg.Stals@ugent.be

Prof. Dr. ir. Dagmar D'hooghe (EA12)

Dagmar.Dhooge@UGent.be

Caroline Vandenbussche, ATP A onderwijsbegeleider (BW16)

caroline.vandenbussche@ugent.be

Beschrijving van het onderwijsinnovatieproject (max 4 pagina's)

La Chimie Crée son objet. Cette faculté créatrice, semblable à l'art lui-même, la distingue essentiellement de sciences naturelles et historiques.

Marcelin Berthelot, 1876

Achtergrond – probleemstelling

Vanaf academiejaar 2017-18 gaat de opleiding chemie (WE) van start met een hervormde bacheloropleiding. Hierbij wordt – meer dan 10 jaar na de BaMa-hervorming – een geconcentreerde actualisering en stroomlijning van de aangebrachte kennis en competenties nagestreefd, waarbij de inhouden en vaardigheden beter afgestemd worden op de doelstellingen.

Een van de duidelijke aandachtspunten die naar voor is gekomen tijdens de hervormingsoefening, is het **aanbrengen en evalueren van praktische vaardigheden en competenties**. In de huidige opleiding steunt de keuze van de laboproeven, alsook de wijze van instructie en evaluatie van de aangebrachte vaardigheden, op een soort gewoonterecht, afhankelijk van het vak waarbij de practicumreeks hoort. Dit biedt de studenten meerdere waardevolle gezichtspunten en benaderingen van experimenteel werk, maar het is in deze context niet eenvoudig om als opleiding tot een overzicht te komen van de specifieke vaardigheden die aangeleerd worden. De huidige werk- en evaluatievormen zijn gegroeid uit de rijke traditie aan onze universiteit op dat vlak, maar steunen ook sterk op de natuurlijke interesse en motivatie van onze studenten en hun begeleiders (doctorandi/praktijk-assistenten). De **evaluatie** hangt voorts nogal sterk af van de appreciatie (permanente evaluatie) door de practicumbegeleiders, of van een geschreven verslag. Dit gebeurt zonder vast formeel kader, waardoor studenten eerder voor inzet en participatie beloond worden, of voor theoretische inzichten die blijken uit het verslag, eerder dan voor het effectief verwerven van de beoogde vaardigheden. Zodus kan er een perceptie ontstaan van 'willekeur' of – erger – de mening dat het practicum toch niet 'echt meetelt' in de evaluatie. Als universiteit stellen wij zeer hoge eisen aan studenten wanneer het aankomt op de verwerving van theoretische kennis, waarbij loutere reproductie van kennis helemaal geen garantie biedt op een slaagcijfer, en een student dus ook inzicht in de materie nodig heeft en verbanden moet kunnen leggen. Het is in dat opzicht vreemd dat voor de evaluatie van praktische vaardigheden in het chemie-onderwijs nog heel dikwijls een dergelijk model gehanteerd wordt: het **louter reproduceren** van bestaande experimenten (zgn kookboekpractica).

De opleiding chemie heeft in het licht van de hierboven beschreven situatie de keuze gemaakt om de chemie-practica met onmiddellijke ingang van de nieuwe Bacheloropleiding structureel te hervormen, en op korte termijn ook inhoudelijk te herwerken. De structurele hervorming zal zich manifesteren in het onderbrengen van alle chemie-practicumreeksen in een apart vak 'experimenteren in de chemie' in Ba1, Ba2 en Ba3. Hierdoor ontstaat **een apart evalueerbaar en quoteerbaar opleidingsonderdeel** dat een integraal element wordt van de studievoortgang. Hierdoor zal de aandacht van studenten voor de praktische vaardigheden en het experimenteel werk sterk verhogen. Deze nieuwe structuur zal ook toelaten om duidelijke en opleidingseigen 'praktische' leerlijnen uit te zetten rond veiligheid, rapportering, in silico modelleren, en dataverwerking, welke aldus geïntegreerd kunnen aangebracht worden binnen hun relevante contexten.

De vraag hoe de organisatie van practica kan **geoptimaliseerd worden om aansluiting te vinden met het praktisch werkveld van het chemisch laboratorium** (zowel in een academische als industriële context) is vandaag niet eenvoudig te beantwoorden, zeker omdat de huidige situatie niet duidelijk is. We moeten vaststellen dat vandaag niemand een overzicht heeft van wat de opleiding chemie de studenten heel concreet aanreikt qua praktische

vaardigheden en de daarmee aanverwante kennis en inzichten. Navraag bij faculteiten waar de opleiding chemie ook chemie-practica organiseert (vnl in het Ba1 service-onderwijs), en die later zelf gevorderde labo-oefeningen aanbieden, leert dat ook daar een gelijkaardige versnippering tussen de practicumreeksen bestaat.

Een tweede grote uitdaging is de uitwerking van een **toetsbeleid** waarmee studenten kunnen geëvalueerd worden. Voor de opleiding chemie vormt dit een zeer concreet vraagstuk in het licht van de apart quoteerbare practica. Echter, elke opleiding die experimenteer-vaardigheden en attitudes aanbrengt aan haar studenten zal deze problematiek herkennen. Wanneer aan grote groepen practicum gegeven wordt, is het logistiek moeilijk om los te komen van het 'recept-reproductie-kort verslag'-schema, hoewel dit duidelijk niet de meest engagerende onderwijs- en evaluatiemethode is.

Doelstelling

De doelstelling van dit innovatieproject is tweeledig: (i) de optimalisatie van de inhoud van chemie-proeven **voor verschillende groepen studenten**, zodat deze beter zullen aansluiten met wat van studenten verwacht wordt (binnen de opleidingen en hun beroepenveld); (ii) de uitwerking van een **nieuw en engagerend toetsbeleid voor praktische chemische vaardigheden**. Deze betrachting is alleen zinvol als er input en medewerking komt vanuit alle opleidingen die chemie-practica organiseren. Op die manier is de uitkomst van het project ook van waarde voor al de deelnemende opleidingen, alsook voor het ruim service-onderwijs chemie aan andere opleidingen.

Methode - concrete uitwerking

Om de juiste keuzes te kunnen maken binnen de opleidingen die chemieproeven aanbieden, is het belangrijk om de huidige situatie zo goed mogelijk te kennen. Dit onderwijsinnovatieproject zal dan ook starten met een **universiteitsbrede inventarisatie** van de verschillende chemie-practica met aandacht voor hun inhoud, instructiemethodes én concrete evaluatievormen. Dit kan gezien worden als een 'peer-leerbezoek' waarbij al het praktisch chemie-onderwijs intern gevisiteerd wordt. Hierbij gaat de aandacht uit naar de wenselijke eindcompetenties van de verschillende opleidingen, waarbij dus niet alleen de lesgevers verbonden aan de practicumvakken zullen bevraagd worden, maar ook de lesgevers van 'afnemende' vakken die verder bouwen op verworven competenties. Ook zal nagegaan worden hoe de verworvenheid van deze eindcompetenties geëvalueerd wordt. Bevraging van studenten en practicumbegeleiders zal hiervoor dus ook noodzakelijk zijn.

De drie vakgroepen chemie van de faculteit wetenschappen verzorgen heel wat intra- en interfacultair service-onderwijs met bijhorende practica (~1150 van de 7000 generatiestudenten passeren in minstens één practicumreeks, dit is 16%). Daarnaast organiseren nog heel wat opleidingen in verschillende faculteiten hun eigen praktisch chemie-onderwijs (vooral in de faculteiten EA en BW en hun geïntegreerde industriële ingenieursopleidingen), waardoor een **zeer rijke diversiteit** van aangebrachte labovaardigheden en evaluatiemethodes binnen onze universiteit kan gevonden worden. Elke opleiding heeft natuurlijk haar eigen gezichtspunten en objectieven, maar dit project kan alleen zinvol zijn als de bestaande *good practices* kunnen gedeeld worden over de grenzen van de faculteiten heen, zodat het innovatief karakter van dit project tov wat reeds bestaat aan de UGent verzekerd wordt. Daarnaast zal ook een **internationale benchmarking** gebeuren bij buitenlandse instellingen (bv. via bestaande contacten met universiteiten in Duitsland en Frankrijk).

Vandaag bestaan er heel wat evaluatievormen om praktische vaardigheden van een student te testen (vaardigheidstest, permanente evaluatie, participatie,...). In de praktijk worden grote groepen studenten (15 tot 36) begeleid door één assistent, waardoor vele van deze evaluatievormen ofwel niet (permanent) haalbaar zijn, ofwel vrijblijvend of onvolledig en dus weinig effectief. Proeven zijn vaak ook teveel gericht op een bepaalde theoretische context (als illustratie van de leerstof), zodat aandacht voor overkoepelende vaardigheden bij de evaluatie afwezig of minimaal is. Dikwijls volgt een evaluatie ook maar **na het einde van een volledige practicumreeks, zonder kans**

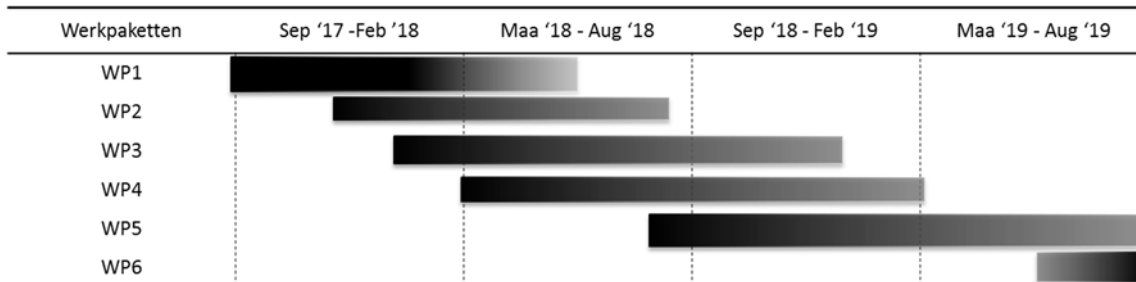
voor de student om zich te remediëren. Om tot een goede evaluatievorm te komen, zou de aard van sommige proeven juist zo moeten opgesteld worden dat een evaluatie vlot en eenduidig kan gebeuren. Dit vraagt een creatieve en innovatieve aanpak, waarbij moet losgekomen worden van de loutere context van de vakleerstof waarvoor de laboproeven een illustratie vormen.

De deliverables van dit project zijn concrete voorstellen voor **nieuwe chemische proeven en experimenten** waarmee de inhoud van practicumreeksen kunnen geoptimaliseerd worden. Deze voorstellen moeten gekaderd worden in de dubbele context van de inhoudelijke verfijning (welke competenties sluiten aan bij het werkveld? Zijn er eventueel 'redundante' proeven of synergieën? Kunnen bestaande proeven aangepast worden aan een meer actuele vraagstelling?) én de praktische haalbaarheid van een efficiënt toetsbeleid (hoe nagaan of de competenties verworven zijn?). De evaluatie-gerichte proeven hebben best ook een zo hoog mogelijke 'stand-alone'-kwaliteit. Dit wil zeggen dat een student niet de leerstof van een bijhorende (typisch parallel gedoctrineerde) cursus eerst moet doorgronden, maar per proef een uitgebreider achtergrondossier krijgt (eventueel deels zelf samen te stellen). Op die manier zullen de nieuwe proeven ook een ruimere inzetbaarheid kennen, of dus een sterk interdisciplinair karakter hebben.

In de praktijk blijkt vaak dat studenten doorheen het academiejaar nog onvoldoende hun cursussen beheersen om spontaan tot inzichten komen in wat ze in het practicum uitvoeren. Getuige daarvan zijn de regelmaat waarmee verslagen overgeschreven worden van elkaar of de soms teleurstellende antwoorden die komen op vragen van assistenten. De middellange-termijn visie van dit project is het doorbreken van deze **didactisch betreuenswaardige dynamiek** en het engageren van studenten in hun leerproces in de practicumzaal. Ook de beoogde rationalisatie en betere afstemming van de proeven met de opleidingseigen competenties zal hier zeker toe bijdragen (bv aansluiting service-onderwijs chemie op latere gevorderde practicumvakken, bv bij de bio-ingenieurswetenschappen en in de farmacie). Daarnaast zal een concrete piste verkend worden rond het invoeren van een korte maar intensere 'play-off'-reeks van proeven op het einde van het academiejaar, na de reguliere klassieke reeks practica 'op recept'. De eindreeks kan dan (veel) zwaarder doorwegen op het eindresultaat. Deze eindproef of eindproeven zijn conceptueel vergelijkbaar met de befaamde - en zeer intense - 'stationsproef' uit de opleiding geneeskunde. Dit zou als effect moeten hebben dat de aandacht voor de eerdere proeven de hoogte ingaat, en deze recept-proeven als leermoment gezien en aangegrepen worden door de studenten, waarna ze hun waarde kunnen bewijzen in de finale proef of finale reeks proeven. In sommige contexten, zoals binnen de opleiding chemie, kan dan ook een echte examenproef georganiseerd worden in de examenperiodes (inclusief tweede zittijd), waardoor studenten twee kansen krijgen om te slagen voor het vak experimenteren in de chemie.

Dit project zal de hernieuwde 'Bachelor of science: chemie' gebruiken als pioniersopleiding voor de initiële implementatie, maar de bevindingen en de te ontwerpen evaluatievormen zoals eindproeven zullen een directe meerwaarde hebben voor alle deelnemende opleidingen, alsook de opleidingen waarin chemie-service-onderwijs gegeven wordt. Op termijn kan dit project en haar bevindingen en de hierin ontwikkelde praktijken een interessante casus vormen voor al het experimenteel of onderzoeks-gericht onderwijs aan onze universiteit. Dit kan een nieuwe ruimere dynamiek helpen in gang zetten aan onze instelling binnen het thema *blijf onderzoeken*. "durf experimenteren".

Doelstellingen van het project + tijdsbesteding

WP1: Een universiteitsbrede inventarisatie van de verschillende chemie-practica met aandacht voor hun inhoud, instructiemethodes, en concrete evaluatievormen, samen met een internationale benchmarking (coördinator).

WP2: Een kritische vergelijking van de inhoud, vaardigheden en competenties aangebracht in de chemie-practica met de noden en praktijken in latere laboproeven en het werkveld (coördinator/prom/projectmedewerkers).

WP3: Voorstellen tot een rationalisatie/optimalisatie van bestaande practicumreeksen in het bestaand eigen en service-chemie-onderwijs aan onze universiteit, alsook voor nieuwe proeven waarmee er kan gedifferentieerd worden op basis van de te verwerven competenties in de verschillende opleidingen (coördinator/prom/project-medewerkers).

WP4: Uitwerking van concrete voorstellen voor nieuwe evaluatievormen, gekoppeld aan concrete werkvormen, waarmee het aanbrengen van laboratorium-competenties zal bevorderd worden (coördinator/prom/project-medewerkers).

WP5: Implementatie van voorstellen, minstens binnen de hervormde opleiding 'Bachelor of science: chemie', alsook in een deel van het gerelateerde service-onderwijs (prom/projectmedewerkers).

WP6: Evaluatie en rapportering (promotoren-projectmedewerkers).

Het is niet de bedoeling van dit onderwijsinnovatieproject om de geplande vrij drastische hervorming binnen de opleiding chemie (apart quoteerbare practicumvakken, zie hoger) zomaar door te trekken naar andere opleidingen aan onze universiteit. Het is wel zo dat dit project de context van individuele opleidingen of faculteiten ruim overstijgt en een belangrijke basis zal vormen voor elke opleiding die de organisatie van hun praktisch experimenteel onderwijs actueel, efficiënt en voldoende engagerend wil houden. Ook zal het een nieuwe dynamiek binnen de instelling in gang zetten waarbij actief nagedacht wordt over het chemie-onderwijs. Gezien het belang van de chemische industrie in Vlaanderen, en het aanzienlijk aandeel van onderzoek en ontwikkeling in die sector, is de maatschappelijke relevantie van dit project dan ook groot.

Reeds via een aantal kleine ingrepen volgend uit de in de WPs 1-4 beschreven contacten tussen de opleidingen, kunnen in deze context zeker reeds grote optimalisaties verwezenlijkt worden. De bevindingen en voorstellen van dit project zullen niet alleen gedragen en gestuurd worden vanuit alle deelnemende opleidingen, maar ook ruim gecommuniceerd worden naar alle betrokken partijen. Door initieel de (grote) hervormingen enkel of hoofdzakelijk in de 'Bachelor of science: chemie' te implementeren (cf WP 5), kunnen andere opleidingen afwachten om te zien in hoeverre de hervorming binnen de chemie haar doelstellingen kan realiseren en hoe de studenten de vernieuwing evalueren.

Alleen al de inventarisatie en benchmarking van de chemiepractica binnen elke opleiding (WPI) betekent een grote meerwaarde voor de organisatie van het praktisch chemie-onderwijs tov de huidige situatie. De relatief recente integratie van de industriële ingenieursopleidingen chemie zorgt mee voor de uitstekende achtergrond en opportuniteit waarvan dit voorstel kan vertrekken, omdat studenten daar klassiek heel intensief opgeleid worden in praktijklabo's. Bij uitbreiding kan dit project ook de interesse wekken of een model vormen voor al het onderwijs waarbij het aanbrengen van experimentele of praktische vaardigheden van belang is, met chemie als specifieke casus. De uiteindelijke *deliverables*, nieuwe proeven met gekoppelde evaluatiemethode, zullen ook niet vasthangen aan de specifieke context van een vak, waardoor deze in principe in meerdere opleidingen opgenomen of geadapteerd kunnen worden. Het momentum dat verzameld wordt in dit project zal ook leiden tot een grotere integratie van het chemie-gerelateerd onderwijs, wat op termijn nieuwe mogelijkheden zal creëren.

Gevraagde bedrag + korte beschrijving van de voorziene besteding van middelen

Gezien de grote voorziene werklust voor het project vooral in de eerste 18 maanden (zie tijdbesteding hoger), vragen we financiering voor een contractueel projectmedewerker die tijdelijk (18-24 maanden) en deeltijds (40-60%) zal aangesteld worden als coördinator voor het project. Op die manier komen de lasten van dit project niet enkel op de schouders van de promotoren en projectmedewerkers die allen reeds belangrijke onderzoeks-, onderwijs- en dienstverleningsopdrachten vervullen. Een profiel van een recent afgestudeerde Master of Science: chemie; of een Master of Science in de industriële wetenschappen: chemie met een sterke interesse voor onderwijs lijkt hier aangewezen. Zulke personen hebben recent nog heel wat en heel diverse chemie-practica doorlopen en zijn thuis in alle deelaspecten van de chemie. Omwille van organisatorische redenen is een halftijdse aanstelling van een tijdelijk contractueel projectmedewerker, aangesteld gedurende een periode van 18-24 maanden het meest aangewezen scenario.

Simulatie loonkost voor pas afgestudeerde Master, WM1-schaal:

18 maanden aan 60% tewerkstelling: 01.09.2017-28.02.2018: € 56 751,12

23 maanden aan 50% tewerkstelling: 01.09.2017-31.07.2019: € 59 289,49

Het is duidelijk dat deze geraamde loonkost kan gedragen worden op het aangevraagde budget van 60k euro, alsook nog eventueel enige werkingskosten voortvloeiend uit de diverse werkpakketten (reiskosten, verplaatsingen, evt labomateriaal, ...). De uiteindelijke invulling zal ook afhangen van de beschikbaarheid van geschikte kandidaten, waardoor de aanstellings-percentages en -duur licht kunnen wijzigen.

De kost-effectiviteit van dit project kan als uitstekend beschouwd worden. Het innovatieproject zal een directe impact hebben op de onderwijskwaliteit van **meer dan 1500** van de jaarlijks instromende 7000 generatiestudenten aan de UGent die in aanraking komen met praktisch chemie-onderwijs (dit is dus 20-25% van de totale studentenpopulatie). Buiten de deelnemende faculteiten, zijn hier ook studenten uit de faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen bij betrokken (via service-onderwijs). Daarnaast kan het project in een ruimere - zoniet alomvattende - context van belang zijn voor alle opleidingen waarbij vaardigheden in het plannen en uitvoeren van experimenteel onderzoek nagestreefd worden.

AANVRAAG ONDERWIJSINNOVATIEPROJECTEN 2017: COMPETITIEVE TOEWIJZING

Selecteer één van onderstaande opties

- Het project wordt ingediend voor €30.000 door promotoren van tenminste 2 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €60.000 door promotoren van tenminste 3 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €90.000 door promotoren van tenminste 4 faculteiten

Titel van het onderwijsinnovatieproject

Authentiek toetsen van communicatieve vaardigheden: video-annotatie als oplossing

Faculteiten

Faculteit 1: Psychologie en Pedagogische Wetenschappen
Faculteit 2: Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen
Faculteit 3: Politieke en Sociale Wetenschappen
Faculteit 4: Farmaceutische Wetenschappen
Faculteit 5: Diergeneeskunde

Vakgroepen / Diensten

PP05: Vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie
GE21: Vakgroep Huisartsgeneeskunde en Eerstelijnszorg
GE25: Vakgroep Bewegings- en Sportwetenschappen
GE58: Facultaire Dienst Onderwijsondersteuning GE
PS04: Vakgroep Sociologie
PS58: Facultaire Dienst Onderwijsondersteuning PSW
FW03: Vakgroep Bioanalyse - Eenheid voor Farmaceutische Zorg
DI51: Decanaat faculteit Diergeneeskunde

Naam en email projectverantwoordelijke(n)

PP05 Hoofdpromotor 1: Prof. dr. Stefaan Van Damme, Stefaan.Vandamme@ugent.be

PP05 Hoofdpromotor 2: Prof. dr. Geer Crombez, Geert.Crombez@ugent.be

PP05 Projectbegeleider: Prof. dr. Emelien Lauwerier, Emelien.Lauwerier@ugent.be

GE21 Promotor 3: Prof. dr. Myriam Deveugele, Myriam.Deveugele@ugent.be

GE25 Promotor 4: Dr. An De Smet, Ann.DeSmet@ugent.be

GE58 Projectbegeleider: Leen Aper, Leen.Aper@ugent.be

PS04 Promotor 5: Prof. dr. Peter Stevens, Peter.Stevens@ugent.be

PS58 Projectbegeleider: Ernst Buyl, Ernst.Buyl@ugent.be

FW03 Promotor 6: Prof. dr. Koen Boussey, Koen.Boussey@ugent.be

Promotor 7: Prof. dr. Leen De Bolle, Leen.Debolle@ugent.be

DI51 Promotor 8: Prof. dr. Annelies Decloedt, Annelies.Decloedt@ugent.be

Bijlage 1 beschrijft de expertise van elk van de betrokken partners aan het project.

Naam en email projectmedewerker(s)

Later te bepalen. Onderstaande projectaanvraag beschrijft profielen voor twee projectmedewerkers die beoogd worden voor aanwerving.

Beschrijving van het onderwijsinnovatieproject (max 4 pagina's)

1. Inleiding

“Het is onmogelijk om niet te communiceren”, verwoordde de beroemde Oostenrijks-Amerikaanse psycholoog Paul Watzlawick (1921-2007) ooit. Hij maakte er een axioma of stelregel van, en daagde toehoorders uit na te denken over de complexiteit van communicatie. Alle gedrag is communicatie. Dit betekent dat we boodschappen overbrengen met woorden en zinnen, maar ook met onze houding, onze mimiek en onze intonatie.

Communicatie is één van de cruciale competenties die elke professional dient te verwerven. In het competentiemodel van de UGent¹ is communicatie opgenomen als vierde competentiegebied. Specifiek beoogt de UGent onder andere het mondeling communiceren over ‘... de resultaten van leren, denken en beslissen’ en ‘... het vakgebied, eigen onderzoek en probleemoplossingen’. Doorheen een brede waaier aan academische bachelors en masters is goede mondelinge communicatie een centrale opleidingscompetentie, en veel opleidingsonderdelen beogen het *trainen van communicatieve vaardigheden als één van de eindcompetenties*. Concreet betreft het hier inter- en intradisciplinair communiceren, consultvoering met patiënten, coaching van cliënten of groepen, maar ook interviewvaardigheden in het kader van onderzoeksdoeleinden. Bijlage 2 licht voor de verschillende betrokken faculteiten toe op welke manier de specifieke communicatieve vaardigheden getraind worden doorheen opleidingsonderdelen.

2. Probleemschets

Het aanleren van communicatieve vaardigheden binnen een academische context vereist een *deskundige begeleiding*. Veel opleidingen hebben jarenlange ervaring opgebouwd in het systematisch aanleren van communicatievaardigheden in professionele contexten die zo goed als mogelijk bij de realiteit aansluiten of deze simuleren. Zo oefenen geneeskundestudenten consultaties over diverse onderwerpen in met simulatiepatiënten, oefenen studenten lichamelijke opvoeding en bewegingswetenschappen motiverend coachen in met vrijwilligers, trainen psychologiestudenten klinische vaardigheden in skillslab sessies, passen studenten farmaceutische zorg farmacotherapeutische kennis en gespreksvaardigheden toe in een oefenapotheek, oefenen studenten diergeneeskunde gesprekken met de eigenaars van (huis-)dieren via gesimuleerde praktijksituaties, of trainen studenten in de politiek en sociale wetenschappen hun interviewvaardigheden in reële onderzoekscontexten. Deze praktijkgerichte werkvormen hebben een aantal onmiskenbare voordelen: (1) de aan te leren vaardigheden worden progressief opgebouwd door de docent: van eenvoudige, geïsoleerde skills naar complexe skills; (2) de vaardigheidstraining kan op meerdere momenten worden ingebouwd en geoefend; (3) studenten kunnen oefenen met elkaar en voorzien elkaar van feedback; (4) de docent creëert een afgelijnde leeromgeving waarin fouten mogen worden gemaakt en

---

¹ Beschikbaar via: <http://www.ugent.be/intranet/nl/op-het-werk/onderzoek-onderwijs/onderwijs/kwaliteitszorg/competentie/ugentcompetentiemodel>

waar leren centraal staat; en (5) studenten krijgen een realistisch beeld van hun toekomstige praktijksituatie te zien en krijgen de mogelijkheid om theorievorming aan handelingen en vaardigheden te koppelen.

Naast de variatie aan didactische werkvormen binnen de verschillende opleidingsonderdelen wordt er op beleidsniveau aan de UGent meer en meer aandacht besteed aan toetsingsvormen voor het vaardigheidsonderwijs. Het toetsconcept van de UGent, 'Meten van Geïntegreerde Kenniscompetenties' (bekrachtigd door de OWR van december 2014) benadrukt - naast de algemene aandacht voor betrouwbaarheid, validiteit en transparantie - de inzet op tussentijdse feedback in functie van leren, zelfreflectie, levenslang leren en integratie van competenties in concrete (nieuwe) casussen. Wat betreft communicatief vaardigheidsonderwijs vertaalt deze toetsvisie zich in twee gerelateerde speerpunten rond formatief en summatief toetsen². Deze zijn gelieerd omdat het onderscheid tussen beide niet steeds sterk afgeijnd is, bijvoorbeeld in veel gevallen van permanente evaluatie³.

- I. Hoe kan het **formatief toetsen** en dus het zelfsturend leren van de student gestimuleerd worden? Formatief toetsen vormt een structureel onderdeel van het leerproces. Binnen het vaardigheidsonderwijs betekent dit dat de student *reflecteert op de eigen communicatieve vaardigheden* en zo de kwaliteit van zijn/haar handelen kan verbeteren. In de huidige UGent onderwijsvisie wordt de nadruk gelegd op actieve kennisverwerving en het zelfstandig aannemen van een kritische houding naar eigen functioneren⁴. Deze visie zien we belicht in het steeds toenemend belang van nieuwe onderwijsvormen zoals PGO-tutorials, groepswerken, integrerende seminars, werkcolleges, enz. In het eerder vermelde toetsconcept van de UGent ("meten van geïntegreerde kenniscompetenties") wordt het belang van tussentijdse feedback bekrachtigd. Studenten die kritisch reflecteren over hun praktijkervaring denken bewuster na over hun eigen handelen en de eigen acties, waardoor ze het eigen leerproces meer zelf in handen nemen, en het leereffect groter wordt⁵. Het vaardigheidsonderwijs dient dus te focussen op het actief leren bij en het medeverantwoordelijk maken van de student rond toetsing en feedback.

- II. Wat met **de summatieve toetsing** van communicatieve vaardigheden? Niettegenstaande dat het inoefenen op een actieve manier gebeurt, bestaat de summatieve toets aan het einde van het leerproces al te vaak uit het bevragen van kennis (bv., casusmateriaal binnen schriftelijke examenvormen). Sommige lesgevers gebruiken voor de eindbeoordeling een geïntegreerde simulatioefening om de mate van verwerving van deze complexe vaardigheden in termen van "gedrag" te meten bij de studenten. Binnen een context van grote studentengroepen blijft het binnen deze "stationsproeven" echter een uitdaging om de betrouwbaarheid (aantal simulaties/aantal

---

² Bloom, BS, Hastings, JT, & Madaus, GF (1971). *Handbook on formative and summative evaluation of student learning*. New York: McGraw-Hill.

³ Yorke, M. (2003). Formative assessment in higher education: Moves towards theory and the enhancement of pedagogic practice. *Higher education*, 45(4), 477-501.

⁴ Onderwijsvisie UGent: multi-perspectivisme: beschikbaar via <http://www.ugent.be/nl/univgent/waarvoor-staat-ugent/onderwijsbeleid/doelstellingen/multiperspectivisme/onderwijsvisie.htm>

⁵ Tolsby, H. (2001). Digital Portfolio: A Tool for Learning, Self-Reflection, Sharing and Collaboration. [http://www.ia.hiof.no/prosjekter/hoit/html/nr1_00/hakont.html]. Retrieved November 2015.

beoordelaars) en validiteit van deze toets te verhogen. Vaardigheidsonderwijs vraagt om een authentieke toetsing van de beoogde vaardigheden. Biggs en Tang⁶ spreken in dit opzicht over het concept 'constructive alignment': de toetsactiviteiten dienen op betekenisvolle wijze congruent te zijn met de leerdoelstellingen en didactische werkvorm van het opleidingsonderdeel, anders bestaat het risico dat studenten in oppervlakkige leerbenaderingen vervallen, waarbij vaardigheden louter ingeoefend worden 'to the test'. Voor het vaardigheidsonderwijs betekent dit dat de toetsvormen congruent moeten zijn met de reeds eerder vermelde didactische werkvormen zoals rollenspelen met peers/simulatiepatiënten of opdrachten waarbij studenten interviews afnemen in reële onderzoekssituaties.

Overschouwend kunnen we stellen dat bij het aanleren van communicatieve vaardigheden voldoende aandacht moet gaan naar het herhaald oefenen en tussentijds toetsen in reële praktijksituaties, waar formatief toetsen cruciaal is om een vloeiende, integratieve uitvoering van vaardigheden in complexe praktijksituaties te bekomen. Deze overschouwende visie is ook conform heersende theorievorming inzake het ontwikkelen van een vaardigheid⁷. Hierbij wordt vaak onderscheid gemaakt tussen diverse fasen die leiden naar het uitvoeren van een vaardigheid in complexe, realistische praktijksituaties. Enerzijds is tijd en ondersteuning nodig voor de opbouw van kennis rond de vaardigheid en het eigen maken van de juiste uitvoering ervan. Anderzijds moet er ook voldoende tijd en ondersteuning gaan naar de opbouw van zelfvertrouwen en een uitvoering van de vaardigheid op een snelle, vloeiende, en flexibele manier. We bemerken hierbij de noodzaak tot het creëren van voldoende leer- en toetsmomenten, alsook van authentiek toetsen. De realiteit gebiedt ons echter om nuchter te zijn over de haalbaarheid hiervan binnen de onderwijspraktijk:

- Het is vaak onhaalbaar voor de docent om 'live' aanwezig te zijn bij oefensessies waardoor niet alle studenten 'expert'-feedback krijgen. Dit is vooral problematisch in situaties waarin vaardigheden foutief worden aangeleerd, zonder dat dit gecorrigeerd wordt. Geïndividualiseerde expert-feedback is in die gevallen van primordiaal belang in het kader van zelfreflectie en het bijsturen van gedrag.
- Wanneer er effectief geëvalueerd wordt en persoonlijke feedback gegeven wordt is het vaak niet op de eigenlijke prestatie of het effectieve gedrag van de studenten maar op een schriftelijke weergave van dit gedrag via ingevulde scoresheets of reflectieverlagen.
- Oefeningen/rollenspellen in kleine groepsessies, seminaries of werkcolleges ontbreken vaak een link met de authentieke en vooral complexe praktijkcontext.
- Bij gebrek aan een veilige leeromgeving vertonen studenten veelal (initiële) schroom om (communicatie)vaardigheden in te oefenen.
- Door het beperkte aantal oefensessies worden studenten ook te weinig getraind in het geven en ontvangen van feedback (zowel op anderen als zichzelf).

---

⁶ Biggs, J. & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University*. 4th ed. Buckingham: Open University Press/McGraw Hill

⁷ ten Dam, G., Van Hout, H., Terlouw, C., & Willems, J. (2004). *Onderwijskunde hoger onderwijs. Handboek voor docenten*. 3e druk. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.

De inzet en het intelligent gebruik van video-annotatie via een digitale tool maken het mogelijk om (1) het herhaald oefenen ondersteund door formatieve toetsing mogelijk te maken, en om (2) authentieke summatieve eindbeoordelingen te creëren.

3. Video-annotatie als katalysator voor toetsen en feedback

3.1. Formatief toetsen van communicatieve vaardigheden

Bij video-annotatie vormt diepgaand leren het uitgangspunt waarbij er kan ingezet worden op reflectie, zelfreflectie en peerevaluatie/peerfeedback. Dit kan zowel tijdens de stageperiodes als in de pre-stage jaren. De stages worden echter vaak beschouwd als de ultieme periode om de communicatieve vaardigheden in te oefenen binnen een professionele context. Onderling contact met peers en lesgevers is in die periode evenwel meestal beperkt. Met behulp van een online video-annotatietool kan reëel gespreksmateriaal verzameld en geanalyseerd worden met uitgebreide mogelijkheden voor zelfsturing. Onderstaande scenario's stimuleren de studenten tot zelfsturing en maken formatief toetsen mogelijk:

- Reflectie: studenten aanzetten tot kritische reflectie door het annoteren van een videofragment aangeleverd door de docent volgens een bepaald protocol.
- Zelfreflectie: studenten een eigen videofragment laten opnemen en vragen om te reflecteren over de eigen vaardigheden aan de hand van online annotaties. Dit kan zowel tijdens de stages in de reële context als tijdens oefeningen met simulatie patiënten.
- Peerevaluatie/peerfeedback: studenten elkaars videofragmenten synchroon laten analyseren met annotaties binnen een besloten online omgeving, waardoor studenten gerichte en concrete feedback krijgen.

Dergelijke peer assessment, waarbij studenten een analyse maken van elkaars werk aan de hand van vooropgestelde criteria, kan een krachtig leerinstrument vormen⁸. De docent behoudt supervisie over het leerproces en kan gericht ingrijpen dankzij de mogelijkheden van digitaal beschikbare en overzichtelijke metadata rond het annotatieproces. Dit kan gewenst zijn in het geval dat de student foutieve vaardigheden demonstreert of annoteert, en/of wanneer er grote divergentie is tussen de eigen reflectie en deze van de peers.

Ook buiten de lesuren kan men als docent de coördinatie behouden overheen alle stappen van tussentijdse toetsen - en indien gewenst ook een eigen expert oordeel verschaffen. In grote groepen is deze optie didactisch moeilijker te verwezenlijken en wellicht niet noodzakelijk, maar er kunnen zich situaties voordoen waarbij tussentijdse expert toetsing wel gewenst is. Het kan hier bijvoorbeeld gaan over tussentijdse

---

⁸ van der Pol, J., van den Berg, B.A.M., Admiraal, W.F., & Simons, P.R.J. (2008). The nature, reception, and use of online peer feedback in higher education. *Computers & Education*, 51, 1804-1817.

stagebeoordelingen van reëel materiaal van de student door stagementoren, of in het geval van een formatieve evaluatie van het leertraject van elke student.

Desalniettemin blijft de tijdsinvestering die het gebruik van video-annotatie van zowel de docenten als van de studenten vraagt een belangrijk aandachtspunt om mee te nemen in de bovenstaande drie scenario's.

3.2. Authentiek summatief toetsen van communicatieve vaardigheden

De inzet van een video-annotatietool waarbij simultane annotaties of reflecties worden gemaakt vormt een sterk medium voor de eindbeoordeling van communicatieve vaardigheden binnen een reële praktijksituatie. Het beeldmateriaal voor deze eindbeoordeling sluit nauw aan bij de reële praktijksituaties waarbij studenten worden verwacht de vaardigheden te kunnen stellen. Integratieve opdrachten waarbij de studenten gevraagd worden eigen videomateriaal uit levensechte situaties/stages aan te leveren met toetsing via annotatie door de betrokken docent vormen ook voor studenten de meest krachtige leersituatie. Deze manier van toetsing komt meer tegemoet aan de authenticiteit van de aangeleerde vaardigheden, aangezien de docent aan het einde van een opleidingsonderdeel wil nagaan of de studenten in een zo reëel mogelijke context de integratie van communicatieve vaardigheden beheersen alsook hun progressie indien gewenst.

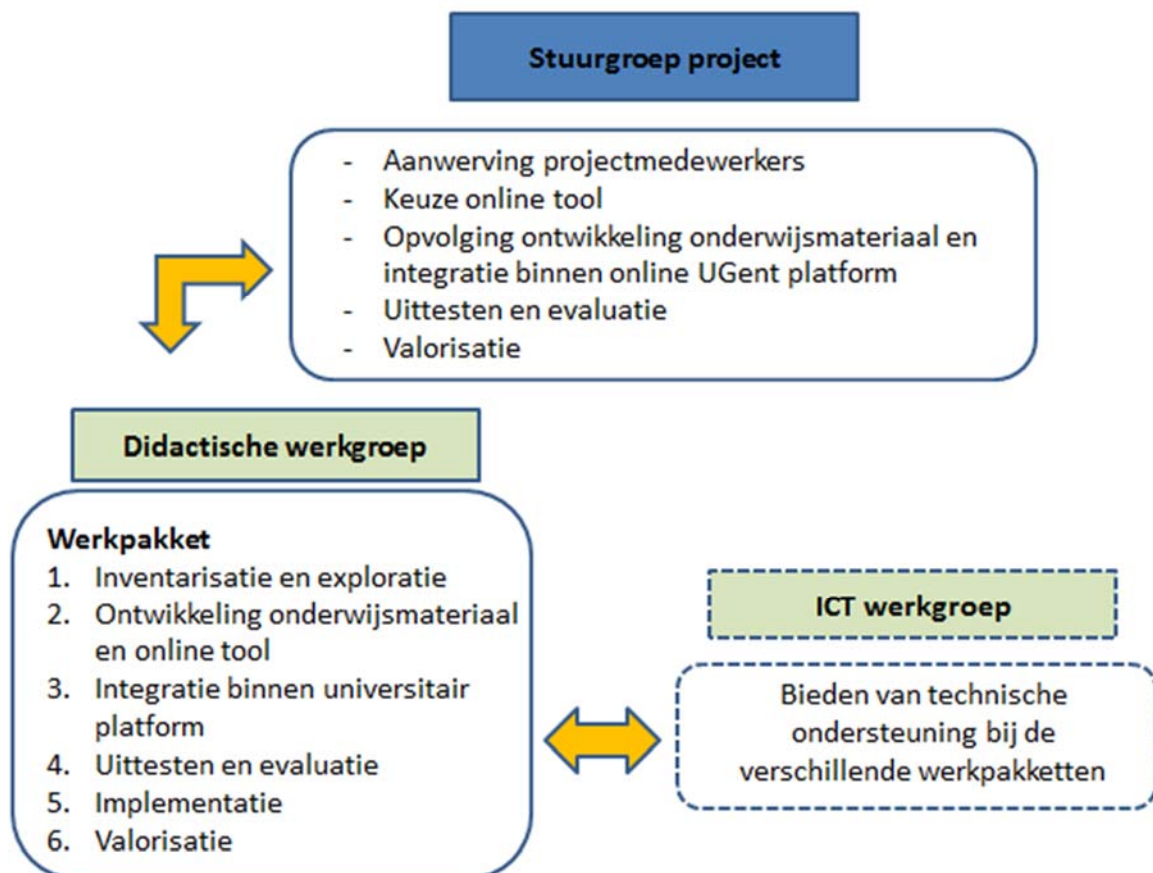
Doelstellingen van het project + tijdsbesteding

Het realiseren van formatieve en summatieve toetsing op een zo authentiek mogelijke manier vraagt een gedegen onderwijskundige benadering, aangevuld met de nodige technische ondersteuning. Binnen het onderwijskundig takenpakket worden de scenario's voor beide toetsvormen onderzocht en uitgewerkt. De technische ondersteuning omvat de realisatie van een digitale tool met specifieke functionaliteiten, en koppeling met het universitaire platform. Voor het onderwijskundig takenpakket wordt een onderwijskundige aangenomen, die omkaderd wordt door een didactische werkgroep. Voor de technische ondersteuning wordt een consultant geraadpleegd. Een ICT werkgroep vormt een klankbord waarlangs de technische taken doorheen de verschillende fasen van het project worden ingebouwd en gefaciliteerd.

In de didactische werkgroep zetelen er naast de nieuw aan te werven onderwijskundige, vertegenwoordigers uit facultaire diensten voor onderwijsondersteuning, en projectbegeleiders, ook lesgevers van de betrokken faculteiten die zetelen als vertegenwoordiger van de praktijk. Deze laatsten zien erop toe dat de onderwijskundige scenario's onmiddellijk toepasbaar zijn in de realiteit en zijn verantwoordelijk voor de concrete opvolging van de pilootprojecten en implementatie binnen elke betrokken faculteit.

De ICT werkgroep bestaat uit profielen met technische expertise vanuit de universitaire gemeenschap (bv., DICT). Afhankelijk van de specifieke fase (cf. Figuur 1) kunnen ook hier een aantal lesgevers aangesproken worden om het gebruiksgemak van de tool en de “docentenview” te evalueren.

Een overkoepelende stuurgroep coördineert het project, zorgt ervoor dat de realisaties van de onderwijskundige en de ondersteunende ICT consultant parallel en geïntegreerd verlopen, en staat in voor cruciale beslissingen met betrekking tot de uitrol en valorisatie van het project. Binnen deze stuurgroep zetelen de hoofdpromotoren, promotoren van de betrokken faculteiten, en projectbegeleiders, aangevuld met vertegenwoordigers vanuit centrale universitaire diensten (DICT, DOWA), vertegenwoordigers vanuit facultaire diensten voor onderwijsondersteuning, en studentenvertegenwoordigers. Deze stuurgroep komt vanaf de start en doorheen de loop van het project een aantal keer samen. Zo zorgen we ervoor dat het project voldoende gedragen wordt van bij de start, en het uittesten van materiaal en technologie, alsook implementatie en valorisatie vlotter verlopen. Onderstaand schema visualiseert de verdeling van de werkpakketten.

Figuur 1: Organogram met verdeling taken

Hieronder worden de werkpakketten binnen het project in detail toegelicht. Het merendeel van de werkpakketten geschiedt binnen een eerste projectjaar en worden gecentraliseerd bij de nieuw aan te werven onderwijskundige, aangevuld met technische ondersteuning (zie fase 1). In het tweede projectjaar worden middelen voorzien voor de implementatie van de onderwijsvernieuwing in de betrokken faculteiten, en voor een universiteitsbrede valorisatie van het nieuw ontwikkelde materiaal en de tool (zie fase 2). Bijlage 3 visualiseert een uitwerking van de diverse werkpakketten doorheen de tijd.

1. Fase 1: Onderwijskundige uitwerking met technische ondersteuning

Werkpakket 1: Inventarisatie en exploratie

Een eerste lijn voor inventarisatie en exploratie betreft het verzamelen van good practices inzake het opstellen van opdrachten voor het oefenen van communicatievaardigheden, met een toenemende moeilijkheidsgraad gaande van eenvoudig tot een geïntegreerd toepassen. Samen met deze opdrachten zijn ook richtlijnen nodig om deze in te zetten voor feedback en toetsing. In het verlengde hiervan dienen we ook te identificeren welke de good practices zijn voor de inbouw van reflectie, zelfreflectie, peer evaluatie en -feedback in het toetsbeleid om formatief toetsen te garanderen. We kennen bijvoorbeeld het belang van structurering van reflectie en het beschikken over criteria of rubrics voor zelfreflectie. De literatuur toont aan dat het belangrijk is om de student te ondersteunen (scaffolding), zodat cognitieve overbelasting wordt voorkomen. Het vooraf voorzien van “analyse categorieën” helpt hierbij zodat studenten gericht de video bekijken en annoteren. Niettemin is het daarbij belangrijk dat niet wordt ‘overgestructureerd’⁹.

Een tweede lijn voor inventarisatie en exploratie is het oplijsten van reeds beschikbare tools voor online video annotatie met eigen functionaliteiten. Kort nazicht leert ons dat er reeds heel wat tools bestaan, elk met hun eigen functionaliteiten en voor- en nadelen¹⁰ (bv., VITAL, ANVIL, Vosaic, Open Video Annotation Project, enz.). Bijlage 4 biedt een overzicht van een aantal van deze tools met ontwikkelaar, korte toelichting van functionaliteiten, en link naar meer informatie. Deze tools delen een aantal generieke functionaliteiten, zoals invoegen eigen videomateriaal, annotatie die vanuit de docent of student kan gebeuren, mogelijkheid tot feedback, enz. De tools hebben ook eigen features, en verschillen in gebruiksgemak en implementeerbaarheid in bestaande platforms. Om de voor de onderwijsdoelstellingen meest geschikte tool te selecteren, dienen vooreerst een grondig marktonderzoek en kritische evaluatie van de functionaliteiten van bestaande (open source) tools voor video-annotatie te gebeuren. We bouwen hierbij ook voort op een eerder facultair onderwijsinnovatieproject van de hoofdpromotoren en projectbegeleider binnen de FPPW dat resulteerde in een systeem voor uploaden en online annoteren van videomateriaal specifiek in het kader van het aanleren

---

⁹ Colasante, M. Using a Video Annotation Tool for Authentic Learning: A Case Study. In S. Colasante, M., and Douglas, K. (2016). Prepare-Participate-Connect: Active learning with video annotation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 32(4), 68-91

¹⁰ Rich, P. and Hannafin, M. (2009) Video Annotation Tools: Technologies to Scaffold, Structure, and Transform Teacher Reflection. *Journal of Teacher Education* 60: 52-67

van motiverende gespreksvoering¹¹. Het systeem werd gepiloteerd in een aantal vakken en over het algemeen positief ontvangen door de studenten, al vertoont de tool die gekoppeld was aan het puntenboek op het Minerva platform diverse beperkingen en bugs. Cruciaal is dat de tool weinig geavanceerde functionaliteiten bevat die noodzakelijk zijn voor de eerder geschetste onderwijskundige uitdagingen betreffende toetsing en feedback. Vanuit huidig project is duidelijk dat een tool voor video- annotatie op zijn minst onderstaande functionaliteiten zou moeten bevatten :

- Annotatie (tekst) bij video is mogelijk door plaatser van de video zelf (zelfreflectie), door andere studenten (peer feedback) en door de docent;
- Annotatie kan zowel geplaatst worden bij 1 timeframe van de video als bij een langer tijdsinterval;
- Annotatie van meerdere personen wordt visueel duidelijk weergegeven zodat vergelijking van de feedback gemakkelijk is, bijvoorbeeld door alle annotaties op 1 tijdlijn te plaatsen met verschillende kleuren;
- Integratie van specifieke vragen en codes (bv. met betrekking tot specifieke communicatievaardigheden) in het systeem;
- De tool laat vergelijking van annotatie door meerdere personen toe, idealiter (semi-) automatisch, zodat bijvoorbeeld kan nagegaan worden of er al dan niet consensus is bij peer feedback. We beogen hierbij het kunnen beschikken over metadata, zoals bijvoorbeeld percentages van gebruikte codes bij een bepaald fragment, identificatie van fragmenten waarbij peer feedback grote consensus of discrepantie vertoont (aan de hand van gemiddelden, standaarddeviaties, minimum, maximum), evolutie in scores van een student doorheen een traject, enz...;
- Bij het aanklikken van een annotatie wordt direct het betrokken fragment van de video afgespeeld zodat de docent onmiddellijk kan nagaan of de annotatie klopt;
- Annotatie kan ook spatiaal, dus op een bepaalde plaats op het scherm waar bijvoorbeeld een bepaalde vaardigheid niet correct uitgevoerd wordt;

Inzake het selecteren van de geschikte tool doet de onderwijskundige beroep op technische ondersteuning van de consultant en de ICT werkgroep. Inzake het realiseren van de acties rond toetsing en feedback wordt de onderwijskundige niet enkel omkaderd door de didactische werkgroep, maar zal er tevens een ruimer panel van onderwijsdeskundigen en onderwijsvernieuwers worden geconsulteerd zowel binnen UGent (bv., Vakgroep Onderwijskunde) als vanuit het externe universitaire associatienetwerk. Hiernaast beroepen deze zich ook op gericht opzoekingswerk in schriftelijke didactische bronnen. Qua methodieken steunen we op literatuuronderzoek, focusgroepen en individuele interviews.

Werkpakket 2: Ontwikkeling onderwijsmateriaal en online tool

Binnen de diverse faculteiten betrokken in dit project zal de onderwijsvernieuwing telkens in één of meer opleidingsonderdelen geïmplementeerd worden. Good practices inzake opdrachten, toetsing en feedback worden vormgegeven in generiek materiaal dat makkelijk kan aangepast en ingevuld worden door elke

---

¹¹ Van Damme, S., Lauwerier, E., & Crombez, G. (2016). Rapport motivational interviewing in the real world. Facultair Onderwijs Innovatie Project PPW

faculteit, en volgens de beoogde leerdoelstellingen van elk opleidingsonderdeel. De onderwijskundige ontwikkelt hiervoor het nodige arsenaal aan opdrachten, en materiaal voor docent en student dat dient voor toetsing en feedback. Dit gaat van schriftelijke documenten zoals een draaiboek voor opname van videomateriaal, handleidingen bij de lessen en inzake het maken van annotaties, tot het voorzien van rubrics criteria en formulieren voor kwaliteitsvolle beoordeling van vaardigheden¹² en leerpaden, volgens de wensen van iedere betrokken faculteit en elk voorzien opleidingsonderdeel.

Inzake de online tool breidt de technische consultant de geselecteerde online tool uit met de nodige vereiste functionaliteiten zoals hierboven opgesomd (cf. werkpakket 1). Verder kan er qua bijkomende functionaliteiten ook gedacht worden aan de mogelijkheden tot voorstructureren, of het vooraf instellen van communicatie categorieën door de lesgever, annotatie in besloten groep en peer assessment, annotatie mogelijk maken in beschermde leeromgeving, enz. Om dit te vorm te geven dient samenwerking en contactname te worden bestendigd met projectmedewerkers en expertise vanuit eerdere universitaire onderwijsinnovatieprojecten. Zo is er bv. het 2016 competitief onderwijsproject COCOON (Prof. dr. Stefaan Cottenier, Prof. dr. Alain Verstraete, dr. Ruben Verborgh, dr. Esther De Loof, Dra. Clio Janssens). De groep rond het COCOON project heeft heel wat interesse in het verder exploreren van een mogelijke koppeling tussen enerzijds de bestaande tekst-annotatietechnologie voor online cursussen en slides waarin ze expertise hebben opgebouwd, en anderzijds het videomateriaal dat vervat zit in het online lesmateriaal. Een kruisbestuiving tussen beide projecten kan een wederzijds versterkend effect hebben.

Werkpakket 3: Integratie binnen universitaire platform

Om formatief en summatief toetsen te garanderen dient een integratie te worden bestendigd tussen toetsing en feedback binnen de online tool enerzijds en bestaande systemen binnen het universitaire platform anderzijds (bv., puntenboek voor de aanmaak van opdrachten, rubrics criteria voor kwaliteitsvolle beoordeling, WebPA voor zelf- en peer reflectie). Verder ligt de klemtoon ook op de inpasbaarheid van de tool op een zichtbare en gebruiksvriendelijke manier in het universitair platform. Een bestendige link moet kunnen worden gemaakt tussen de video-annotatie tool en de beschermde leeromgeving van de universiteit met specifieke toegangsrechten, en de mogelijkheid tot evaluatie door lesgevers. De onderwijskundige voorziet in integratie in nauwe samenwerking met de didactische en ICT werkgroep, alsook de stuurgroep binnen het project.

Werkpakket 4: Uittesten en evaluatie

De onderwijskundige biedt de nodige ondersteuning bij het uittesten van het didactisch materiaal en functionaliteiten van de online annotatie tool doorheen een serie van “pilot opleidingsonderdelen” in elke deelnemende faculteit (zie bijlage 2 voor de toepasbaarheid van de vernieuwing in diverse opleidingsonderdelen). De ervaringen van de betrokken docenten en studenten zullen worden gemonitord en beoordeeld. Evaluatie richt zich op een kwaliteitsbeoordeling van het onderwijsmateriaal en het toetsplan

---

¹² <http://www.onderwijstips.ugent.be/nl/tips/rubrics-als-garantie-voor-een-betrouwbare-evaluatie/>

door docent en student (bv., overzichtelijkheid materiaal, nut en relevantie zelfsturing, leereffect, enz.), de functionaliteiten en gebruiksvriendelijkheid van de tool, en inpasbaarheid binnen het toetsplan. Doel is het maken van eventuele aanpassingen alvorens de vernieuwing breder wordt uitgerold. Als laatste is het de onderwijskundige die de nodige aanpassingen aan het materiaal en de tool coördineert en opvolgt, in samenwerking met de didactische en ICT werkgroep, alsook de consultant.

2. Fase 2: Implementatie en valorisatie

Werkpakket 5: Brede implementatie

Na de realisatie van de onderwijsvernieuwing, ondersteunt en begeleidt de onderwijskundige de implementatie van de vernieuwing in elke betrokken faculteit. Een brede implementatie in het tweede projectjaar vereist de nodige ondersteuning, communicatie en acties. In die zin voorzien de projectmiddelen ook in een implementatie van de vernieuwing binnen een ruimer aanbod aan opleidingsonderdelen dan initieel voorzien, in elke betrokken faculteit aan het project. Zo voorzien we dat de vernieuwing niet in de ontwikkelfase blijft steken, maar een ruimere verspreiding kent. De onderwijskundige wordt flexibel en zichtbaar ingezet in elk van de deelnemende faculteiten. Dit kan op diverse manieren gerealiseerd worden en strategieën hiervoor worden geselecteerd in nauw overleg met de stuurgroep doorheen de loop van het eerste projectjaar. Opties zijn bijvoorbeeld fysieke aanwezigheid van een aantal uren in elke betrokken faculteit, spreekuren met de onderwijskundige, en/of gerichte communicatie aan lesgevers via bestaande overlegstructuren binnen elke faculteit.

Werkpakket 6: Valorisatie

Binnen het tweede projectjaar richten de middelen zich ook op het faciliteren van universiteitsbrede implementatie. We doelen hierbij onder meer op het bestendigen van de technische ondersteuning binnen interne, centrale diensten, zodat duidelijk is dat internen binnen het universitair platform een helpdeskfunctie over de tool vervullen en hierin het aanspreekpunt vormen. Tevens zal de expertise van de onderwijskundige universiteitsbreed ter beschikking worden gesteld. Diverse acties zijn hierbij te overwegen, zoals presentatie op onderwijsinnovatie overleg, facultaire ondersteuning via consultatiemomenten, enz. Verder dient de valorisatie fase voor het communiceren over en het promoten van de onderwijsvernieuwing. Diverse kanalen en methoden zijn hiervoor inzetbaar, zoals de bestaande digitale informatiekkanalen die zich richten naar de universitaire gemeenschap (bv., onderwijstips.ugent.be, onderwijsinnovatiedagen, docententrainingen, enz.).

Gevraagde bedrag + korte beschrijving van de voorziene besteding van middelen

Voor het project wordt **90.000 euro** aangevraagd, gezien de betrokkenheid van 5 faculteiten. In wat volgt wordt een overzicht gegeven van de geraamde kosten (bedragen voor personeelskosten kunnen variëren afhankelijk van anciënniteit van de aangetrokken medewerkers):

- Onderwijskundig expert (halftijdse aanstelling voor een duurtijd van 24 maanden): **65.000 euro**
Opdracht:
Fase 1: realiseren van de onderwijskundige doelstellingen, uitwerken en mee opvolgen uittesten en evalueren onderwijsinnovatie, doorvoeren aanpassingen op basis van testfase, opvolging realisatie doorheen beoogde opleidingsonderdelen binnen de betrokken faculteiten.
Fase 2: ondersteunen van een brede implementatie van de onderwijsvernieuwing binnen de betrokken faculteiten, ondersteunen valorisatie
- Technisch deskundige/ICT programmeur (extern consultant, ofwel part-time aanstelling gedurende 12 maanden): **24.000 euro**
Opdracht: technische realisatie van de tool met de vereiste functionaliteiten
- Werkingsmiddelen voor coördinerende faculteit: **1.000 euro**
Doel: coördinatie overkoepelende stuurgroep, voorzien locatie en catering, ondersteuning implementatie-en valorisatiefase

Bijlagen

Bijlage 1. Expertise van de verschillende partners

Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen

Stefaan Van Damme heeft inhoudelijke expertise betreft motivatie voor gedragsverandering in de context van (chronische) gezondheidsproblematieken, onder meer door middel van motiverende gespreksvoering. Dit uit zich onder meer in jarenlange betrokkenheid in het onderwijs van diverse vakken in verschillende faculteiten waar motiverende gespreksvoering gegeven wordt (Master Klinische Psychologie, Master GVO, Master Farmaceutische Zorg). Hij is ook een van de promotoren van het facultair onderwijs innovatie project "Motivational Interviewing in the Real World" aan de FPPW. In het huidige academiejaar 2016-2017 wordt hij voor zijn onderwijstaken, in het kader van een korte onderzoekssabbatical, vervangen door Emelien Lauwerier.

Geert Crombez heeft inhoudelijke expertise betreffende motivatie voor gedragsverandering in de context van gezondheid. Hij heeft diverse onderzoeksprojecten op dit terrein, en zijn lesopdrachten omvatten motivatie voor gedragsverandering (onder meer door middel van motiverende gespreksvoering) in diverse opleidingsonderdelen: "Gezondheidspsychologie I", "Psychosociale aspecten van de bewegingsactiviteiten", "Sport en bewegen : nu en later", "Sportpsychologie en coaching"). Hij is ook een van de promotoren van het facultair onderwijs innovatie project "Motivational Interviewing in the Real World" aan de FPPW.

Emelien Lauwerier heeft expertise rond het coachen en toetsen van communicatievaardigheden in academische bachelors en masters aan de UGent, alsook in professionele bachelors in de zorg in het hoger onderwijs aan UC Leuven-Limburg. Zo is ze in huidig academiejaar als gastprofessor (ter vervanging van Stefaan Van Damme in het kader van zijn onderzoekssabbatical) betrokken in opleidingsonderdelen rond motiverende gespreksvoering die binnen UGent vanuit FPPW worden verzorgd. Ze was ook projectmedewerker binnen het facultair onderwijs innovatie project "Motivational Interviewing in the Real World" aan de FPPW.

Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen

Myriam Deveugele heeft het communicatie curriculum in de faculteit geneeskunde en gezondheidswetenschappen ontwikkeld voor de opleidingen geneeskunde, tandheelkunde, kinesitherapie en logopedie. De studenten krijgen elk jaar van de opleiding communicatie training, waarbij de doelstellingen elk jaar terug getraind en getoetst worden maar ook complexer worden over de tijd. De toetsing van deze vaardigheden is in het curriculum ingebouwd via stationsproeven met simulatiepatiënten en via video

opnames van reële consultaties met patiënten. Daarnaast heeft ze een keuzevak motivationele gespreksvoering in de opleiding Verpleegkunde en Vroedkunde.

Ann Desmet heeft expertise rond het aanleren en toetsen van communicatie- en begeleidingsvaardigheden aan masterstudenten in de opleiding Lichamelijke Opvoeding en Bewegingswetenschappen. Ze is verantwoordelijk voor een vak omtrent motiverende gespreksvoering binnen die opleiding.

Leen Aper heeft vanuit haar doctoraatsonderzoek “Teaching and learning the art of conducting consultations” expertise in het aanleren van communicatievaardigheden en breder de consultatievaardigheden in de opleiding (basis)arts/arts specialist. Als projectmedewerker onderwijsinnovatie was ze betrokken bij de bredere implementatie van blended learning initiatieven aan de FGE. Vanuit haar huidige functie als medewerker kwaliteitszorg en coördinator onderwijsinnovatie ondersteunt ze lesgevers die zoeken naar zinvolle manieren om video te implementeren binnen hun opleidingsonderdelen.

Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen

Peter Stevens is Hoofddocent Kwalitatieve Onderzoeksmethodologie aan de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen. Zijn onderzoek situeert zich in de domeinen onderwijssociologie en etnische relaties, waarbij vooral kwalitatieve onderzoekstechnieken worden toegepast. Zijn lesopdracht aan de FPSW bevat sinds een aantal jaar o.m. ‘Inleiding tot kwalitatieve onderzoekstechnieken’ (IKO), verplicht vak in 2BA, en ‘Toepassingen kwalitatief onderzoek’ (verdiepend vak). Daarnaast coördineert hij o.m. sinds 2014 een faculteitsbrede seminarierreeks rond kwalitatief onderzoek voor masterstudenten. In het kader van een onderwijsinnovatieproject organiseerde hij in AJ 2016-17 de lessen van IKO rond semi-gestructureerd interviewen in een ‘flipped classroom’ format.

Ernst Buyl is als beleidsmedewerker verbonden aan de Facultaire Dienst Onderwijs van de FPSW en coördineert facultaire onderwijsinnovatie-projecten, waarbij hij in 2016 onder meer werkte rond het ondersteunen van de lessen ‘Inleiding tot kwalitatieve onderzoekstechnieken’. Hiervoor maakte hij o.m. een aantal voorbeeldvideo’s met interviewsituaties en bijhorende leerpaden op. Daarnaast geeft hij sinds 2014 een sessie in de lessenreeks rond kwalitatief onderzoek voor masterstudenten aan de FPSW.

Faculteit Farmaceutische Wetenschappen

Koen Boussery is voorzitter van de opleidingscommissie van de master in de farmaceutische zorg, en verantwoordelijk voor het onderwijs en onderzoek in de farmaceutische zorg en voor de stages binnen de faculteit farmaceutische wetenschappen. In die hoedanigheid heeft hij inhoudelijke expertise opgebouwd m.b.t. het opleiden van apothekers die in staat zijn communicatievaardigheden aan te wenden bij het begeleiden en motiveren van patiënten tot een optimaal geneesmiddelengebruik.

Leen De Bolle werkt sinds 2014 als 20% gastprofessor in de masteropleiding Farmaceutische Zorg. Zij is daarnaast (80%) werkzaam als officina-apotheker. Zij is vakverantwoordelijke voor het vak 'Praktische Aspecten van de Farmaceutische Zorg' en medelesgever voor het vak 'Geïntegreerde Medicatiebegeleiding en -bewaking'. Beide vakken zijn nieuw en vormen sinds 2015 een verplicht onderdeel. Er wordt aan de hand van casussen (al dan niet met simulatiepatiënten) geoefend om de theoretische farmacotherapeutische kennis te verbreden, toe te passen en over te brengen; het oefenen van communicatievaardigheden neemt hier een belangrijke plaats in.

Faculteit Diergeneeskunde

Annelies Decloedt heeft expertise in het aanleren van communicatieve vaardigheden aan de faculteit Diergeneeskunde als verantwoordelijk lesgever voor het opleidingsonderdeel 'Klinische en communicatieve vaardigheden'. Ze was hoofdpromotor van het facultair onderwijsinnovatieproject 2015 'Uitbouwen van een VetSkillsLab ter ondersteuning van de opleiding diergeneeskunde'.

Bijlage 2: Trainen van communicatievaardigheden en toepasbaarheid onderwijsvernieuwing: enkele cases

Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen

Onmiddellijk inzetbaar binnen het volgende opleidingsonderdeel:

[Individu- en groepsgerichte methoden en technieken voor gedragsbeïnvloeding](#)

[Individu- en groepsgerichte methoden en technieken voor gedragsbeïnvloeding](#)

[Sportpsychologie en coaching](#)

[Praktische aspecten van de farmaceutische zorg](#)

Context: Deze opleidingsonderdelen, waarin de FPPW promotoren en projectbegeleider betrokken zijn als lesgevers, worden gegeven in verschillende opleidingen. Het toepassen van motiverende gesprekstechnieken is een belangrijke eindcompetentie in al deze opleidingsonderdelen. Zowel bij lesgevers als studenten is er vaak nood naar een meer vaardigheidsgerichte aanpak, wat praktisch vaak moeilijk haalbaar is (weinig actieve participatie van studenten), en waarbij authentiek toetsen en feedback van vaardigheden suboptimaal zijn (identificeren van gesprekstechnieken door middel van schriftelijk examen). De voorgestelde online tool zou tegemoet kunnen komen aan deze uitdagingen.

Toepasbaarheid in kader van programmaherziening klinische psychologie.

Eerste lijn: motivatie en zelfregulatie bij gezondheidsproblemen

Context: Bedoeling is om de voorgestelde innovatie ook in te zetten in het kader van de programmaherziening klinische psychologie (vanaf academiejaar 2017-2018), waar een sterkere nadruk zal komen te liggen op vaardigheidsonderwijs. Het betreft onder meer een nieuw gecreëerd opleidingsonderdeel "Eerste lijn: motivatie en zelfregulatie bij gezondheidsproblemen", dat gepland is in de 3de bachelor van het nieuwe programma klinische psychologie (titularis: Stefaan Van Damme). Hierin zal voornamelijk gefocust worden op motivationele gespreksvaardigheden voor klinisch psychologen bij patiënten met fysieke gezondheidsproblemen in de eerste lijn setting. Ook dit opleidingsonderdeel zal te maken hebben met grote uitdagingen betreffende authentiek toetsen en feedback. Het implementeren van de voorgestelde tool komt tegemoet aan deze uitdagingen en zal bijdragen aan volgende competenties: (1) Gespreksvaardigheden kennen en toepassen om een inschatting te kunnen maken van gezondheidsgedrag in de context van gezondheidsproblemen, en om motivatie voor gedragsverandering te ontlokken; (2) Interventietechnieken kennen en gebruiken om individuen te ondersteunen in het plannen, implementeren, en behouden van gedragsverandering; (3) Kritisch reflecteren en discussiëren over zichzelf en anderen betreffende de toepassing van motiverende gespreksvaardigheden.

Mogelijkheden tot bredere inzetbaarheid in de faculteit:

[Klinisch-psychologische vaardigheden en diagnostiek](#)

[Relatie- en Gezinstherapie](#)

[Gedragstherapie](#)

Context: in al deze opleidingsonderdelen is het toepassen van klinische gespreksvaardigheden één van de eindcompetenties. De uitdagingen op gebied van trainen en toetsen zijn dezelfde als reeds hierboven geschetst, en de voorgestelde tool kan ook hier zeker een toegevoegde waarde vormen.

Faculteit Geneeskunde

Onmiddellijk inzetbaar binnen het volgende opleidingsonderdelen

[Klinische en communicatieve vaardigheden I](#)

[Klinische en communicatieve vaardigheden II](#)

[Klinische en communicatieve vaardigheden III](#)

[Klinische, technische en communicatieve vaardigheden I](#)

[Klinische, technische en communicatieve vaardigheden II](#)

[Klinische vaardigheden I: EHBO, communicatie, mondhygiëne-instructie](#)

[Klinische vaardigheden IV: ergonomie, communicatie, orale chirurgie, radiologie](#)

[Patiëntenbenadering in de revalidatie en kinesitherapie](#)

[Communicatievaardigheden](#)

Context:

In deze opleidingsonderdelen van de opleidingen geneeskunde, tandheelkunde, kinesitherapie en revalidatie, logopedie worden de studenten summatief getoetst aan de hand van een stationsproef met simulatiepatiënten, steeds vergezeld van een reflectiedocument door de student na het examen in te vullen, in sommige jaren tevens met een schriftelijk examen met meerkeuzevragen en in de hogere jaren via reflectie op een video van een eigen consult tijdens de stage.

Achtergrond van het communicatie curriculum:

Communicatie tussen hulpverlener en patiënt is van het uiterste belang voor goede zorg. Er is een duidelijke link tussen communicatie vaardigheden van de hulpverlener en de compliance/adherence van de patiënt, de tevredenheid van beiden en tot op zekere hoogte met gezondheidsuitkomsten. In de bovengenoemde opleidingen wordt veel aandacht gegeven aan het aanleren en toetsen van adequate communicatieve vaardigheden. Literatuur leert ons dat deze vaardigheden best aangeleerd worden in een longitudinaal

curriculum, via een combinatie van theorie en praktische oefeningen in kleine groepen, gedurende elk jaar van het curriculum.

Op dit ogenblik worden de doelstellingen van het communicatie onderwijs gehaald via plenaire lessen (theoretische achtergrond) en oefeningen in kleine groepen (8 studenten). Assessment gebeurt via een stationsproef plus reflectie document in elk jaar van de opleiding en via een schriftelijk examen met meerkeuzevragen in sommige jaren.

In de masterjaren van de basisopleiding en de vervolgopleiding tot huisarts worden video-opnames gebruikt. Studenten worden gevraagd om één/twee video-opname(s) te maken van eigen consultatie (met simulatiepatiënt in de basisopleiding/ met echte patiënten binnen de huisartsenopleiding). Nadien wordt hen gevraagd om over hun eigen handelen, communicatief en medisch, kritisch te reflecteren en dit wordt in groep besproken. Deze assessment gebeurt op dit ogenblik in vivo. Een online tool die studenten in staat stelt om d.m.v. peer-feedback/peer-assessment elkaar feedback te geven zou het mogelijk maken het aantal besprekingen van video-opnames te laten toenemen. Daarnaast zou de summatieve assessment door de docent vlotter en betrouwbaarder kunnen verlopen (4 ogen principe). De student zou in staat gesteld kunnen worden om meerdere pogingen te ondernemen om een video in te dienen die aan de gestelde eisen voldoet. Op dat ogenblik zou de summatieve assessment ook in een leereffect resulteren. Immers de student die herhaalde malen oefent om tot een resultaat te komen heeft gereflecteerd op eigen gedrag en eigen gedrag aangepast.

Onmiddellijk inzetbaar binnen het volgende opleidingsonderdeel:

[Individuele begeleiding en motivational interviewing voor de bewegingsdeskundige](#)

Context: De studenten leren deze technieken in kleine groepjes, waarbij via video's de vaardigheden worden gemodelleerd, ze deze inoefenen via rollenspelen en ze van een begeleiding met een vrijwilliger ook een video-opname maken. De studenten reflecteren op hun vaardigheden en die van hun medestudenten in reflectieverslagen. De video-opname wordt momenteel gebruikt bij de beoordeling van de begeleiding, om een inschatting te maken aan het einde van alle lessen van hoe goed de student de vaardigheden in een praktijksituatie kan toepassen.

Het gebruik van een video annotatietool kan tot meer diepgang leiden in de zelfreflectie en peer feedback bij de studenten. De huidige aanpak toont een dalende kwaliteit van reflecties in tijd, doordat het format te abstract is en studenten telkens dezelfde algemeenheden aanhalen. Door te reflecteren aan de hand van een concrete, visuele opname van de vaardigheden worden de studenten gestimuleerd een rechtstreekse link te leggen tussen theoretische begrippen en hun eigen vaardigheden of die van een medestudent, wat kan leiden tot betere herkenning en zelfsturing.

Bovendien kan de lesgever aan de hand van de video annotatietool gemakkelijker tussentijdse feedback geven over de vaardigheden die de student in de praktijk, m.n. bij de begeleiding van vrijwilligers buiten de lessen om, toont. Deze tussentijdse feedback bereidt de student beter voor op de verwachtingen die zullen

gehanteerd worden in de toetsing en evalueatie van de vaardigheden van de student. En ten slotte kan de lesgever annotaties maken op de reflecties van de student en misvattingen of onterechte peer assessment rechtzetten. De video annotatie tool faciliteert het gebruik van een gestandaardiseerd scoring schema, waardoor de toetsing van de vaardigheden op een meer uniforme en transparante manier kan verlopen. De tool vormt een belangrijke meerwaarde om permanente evaluaties meer gestructureerd en kwalitatief beter te laten verlopen

Faculteit Politieke en sociale wetenschappen

Onmiddellijk inzetbaar binnen het volgende opleidingsonderdeel:

[Inleiding tot Kwalitatief Onderzoek](#)

Context:

Binnen het onderwijs van de FPSW wordt ruim aandacht besteed aan kwalitatieve onderzoekstechnieken en methoden. Sinds 2012-13 krijgen alle bachelorstudenten van de basisopleidingen van de faculteit in 2/3BA een inleiding tot kwalitatief onderzoek in het verplichte vak 'Inleiding tot Kwalitatief Onderzoek' (IKO). Binnen dit opleidingsonderdeel wordt aandacht besteed aan het kwalitatieve (diepte-)interview. Studenten doorlopen in een groepswork de hele empirische cyclus van het kwalitatief interviewen: van het opstellen van adequate onderzoeksvragen, steekproef en een interviewgids, tot het afnemen van interviews en het evalueren van de interviewpraktijk en het rudimentair coderen van de data. Hierbij hebben de groepen gedurende het semester enkele voortgangsmetingen met de titularis.

In 2016-17 werden de twee lessen rond het kwalitatieve interview in een 'flipped format' gebracht. Via leerpaden werd theorie aangeboden rond het opstellen van een interview én het leiden van een interview. Onder meer via (deels geacteerde) interviewsituaties werd het belang duidelijk gemaakt van de dynamiek van het interviewen (bv. gericht proberen) én van factoren die de kwaliteit van het interview -en dus van de data- versterken of ondermijnen (bv. oogcontact en spreektempo). De interviewsituaties werden i.f.v. de belangrijkste problemen of 'good practices' in een aantal kennisclips (gemiddeld 3 minuten) geknipt en in een Curios-taak geïntegreerd, waarbij studenten in tekstvelden -op basis van de flipped theorie -konden aangeven wat er al dan niet 'fout' liep. De antwoorden werden klassikaal in het 'flipped' contactmoment besproken.

Op de 'interviewtechnische' uitdagingen die de studenten zelf ervaren, wordt omwille van begeleidingslast voorlopig minder ingegaan. Een tool die studenten in staat stelt om d.m.v. peer-feedback/peer-assessment hun praktische interview-technische vaardigheden aan te scherpen zal het realiseren van deze specifieke doelstellingen ten goede komen.

Faculteit Farmaceutische Wetenschappen

Onmiddellijk inzetbaar binnen het volgende opleidingsonderdeel:

[Geïntegreerde Medicatiebegeleiding en -bewaking](#)
[Praktische aspecten van de farmaceutische zorg](#)

Context:

Bij het opstellen van het vernieuwde programma Master in de Farmaceutische Zorg worden studenten in het 1ste masterjaar studenten voorbereid d.m.v. lessen in communicatie en motiverende gesprekstechnieken in het vak 'Praktische aspecten van de farmaceutische zorg' (PAFZ). Deze worden georganiseerd als een plenair hoorcollege, met oefenmomenten (individueel of in kleine groepjes), gevolgd door plenaire evaluatie. De studenten ervaren deze onderwijsvorm als confronterend en tonen zich slechts beperkt betrokken. Een groot deel van de studenten komt ook niet aan bod. In het 2de masterjaar loopt de wettelijk verplichte apothekstage van 26 weken parallel aan een vaste lesdag per week. Hier wordt met kleinere groepen gewerkt in een oefen apothek in het kader van het vak 'Geïntegreerde Medicatiebegeleiding en -bewaking' (GMBB). Aan de hand van rollenspelen kunnen studenten zowel hun farmacotherapeutische kennis als de aangeleerde gesprekstechnieken opnieuw inoefenen, maar ook hier gaat het om een artificiële situatie en is de contacttijd te beperkt om alle studenten voldoende oefen- en evaluatietijd te geven. De stage zelf speelt zich af extra muros. Hoewel er farmacotherapie-casussen op stage worden verzameld en uitgewerkt voor bespreking tijdens de les (flipped-classroom principe), is de stage op het vlak van communicatievaardigheden een leeromgeving met beperkte toetsmogelijkheid, en de apotheker-stagemeesters zijn in de regel zelf niet vertrouwd met motiverende gesprekstechnieken.

Faculteit Diergeneeskunde

Onmiddellijk inzetbaar binnen het volgende opleidingsonderdeel:

[Klinische en communicatieve vaardigheden II](#)
[Klinische en communicatieve vaardigheden IV](#)

Context:

In het vernieuwde curriculum van de bachelor- en master-opleiding diergeneeskunde is er meer aandacht voor het verwerven van klinische en communicatieve vaardigheden. Dit gebeurt onder andere binnen het nieuwe vak 'Klinische en communicatieve vaardigheden' dat gespreid is over 4 jaar van de opleiding: van 2de bachelor tot en met 2de master. In totaal volgen dus een kleine 1000 studenten per jaar dit vak. Door de grote studentenaantallen in de opleiding diergeneeskunde is het zeer moeilijk om elke student communicatieve vaardigheden te laten inoefenen tijdens een lesmoment met individuele feedback van de docent. Het gebruik

van video annotatie biedt de mogelijkheid om studenten zichzelf en elkaar te laten evalueren, waarbij ook de docent nog extra feedback kan voorzien.

Daarenboven kunnen door het gebruik van video vaardigheden geëvalueerd worden in een authentieke praktijkcontext. Het inoefenen en toetsen van communicatieve vaardigheden tijdens een rollenspel wordt al snel ervaren als 'toneel spelen'. De aan te leren communicatieve vaardigheden gaan van basis gesprekstechnieken tot moeilijkere situaties zoals slechtnieuwsgesprek en motivationeel gesprek. In de bachelorjaren kunnen video-opnames van communicatie in praktijksituaties gebruikt worden waarop de studenten dan annoteren welke gesprekstechnieken ze herkennen en hoe ze deze beoordelen (reflectie). In de masterjaren kunnen de studenten video's opnemen van zichzelf in gesprek met de eigenaar van een dier voor zelfreflectie en peer evaluatie.

Bijlage 3. Uitgewerkte template met duiding werkpakketten en acties, en tijdsinschatting

Fase 1	Onderwijskundige uitwerking met technische ondersteuning	Projectjaar 1											
		maand 1	maand 2	maand 3	maand 4	maand 5	maand 6	maand 7	maand 8	maand 9	maand 10	maand 11	maand 12
Werkpakket 1	Inventarisatie en exploratie												
WP 1.1.	Inventariseren en exploreren good practices opdrachten, toetsing, en feedback												
WP 1.2.	Inventariseren en exploreren tools video annotatie												
WP 1.3.	Overleg didactische werkgroep en ruimer panel												
WP 1.4.	Overleg en consultatie technische werkgroep en consultant												
Werkpakket 2	Ontwikkeling onderwijsmateriaal en online tool												
WP 2.1.	Ontwikkelen generiek onderwijsmateriaal												
WP 2.2.	Overleg en betrokkenheid met consultant in ontwikkeling tool												
WP 2.3.	Bestendigen overleg lopende onderwijsinnovatieprojecten												
Werkpakket 3	Uittesten en evaluatie												
WP 3.1.	Bijstaan lesgevers in uittesten onderwijsmateriaal en functionaliteiten tool												
WP 3.2.	Opvolgen en rapporteren rond evaluatie materiaal en tool												
WP 3.3.	Aanpassen en coördineren aanpassingen op basis van feedback												
Fase 2	Implementatie en valorisatie	Projectjaar 2											
		maand 1	maand 2	maand 3	maand 4	maand 5	maand 6	maand 7	maand 8	maand 9	maand 10	maand 11	maand 12
Werkpakket 4	Implementatie												
WP 4.1.	Intiëren van implementatie in opleidingsonderdelen												
WP 4.2.	Bijstaan en opvolgen implementatie in nauw overleg met lesgevers												
Werkpakket 5	Valorisatie												
WP 5.1.	Ondersteunen implementatie faculteits- en universiteitsbreed												
WP 5.2.	Communicatie en promotie vernieuwing universiteitsbreed												

Bijlage 4. Overzicht tools voor video-annotatie

Er zijn diverse digitale video-annotatie tools beschikbaar. Deze tools delen een aantal belangrijke features of modaliteiten die video uploaden en annoteren mogelijk maken. Er zijn ook verschillen, en keuzes zullen moeten gemaakt worden naar die tool die volgens een aantal criteria als beste implementeerbaar blijkt (bv., gebruiksvriendelijkheid, private content, categorieën toevoegen, integratie met universitair platform, enz.). Een aantal vragen stellen zich hierbij: Op welke manier laten de tools toetsing toe? Gebeurt dit via scoring, en/of het aanvinken van categorieën? Is deze informatie transfereerbaar naar het universitaire platform? Hoe overzichtelijk is de peer feedback en de feedback van de docent? Enz. Hieronder volgt een summier overzicht van beschikbare tools, met een korte beschrijving, en indien beschikbaar link naar meer uitleg.

1. MAT: media annotation tool

Ontwikkeld door: RMIT University

Korte omschrijving: Interactieve tool die studenten toelaat om video toegevoegd door de docent of eigen materiaal te uploaden en annoteren. Studenten kunnen tekst toevoegen aan specifieke secties in de video. Deze annotaties kunnen individueel worden gegeven, maar er is ook de mogelijkheid tot annoteren in groep. Ook docenten en zelfs externen kunnen mee in discussie gaan over het videomateriaal via het maken van annotaties die fragment gewijs aan de video gekoppeld worden.

Meer informatie via: Colasante, M 2011. Using video annotation to reflect on and evaluate physical education preservice teaching practice. *Australasian Journal of Educational Technology*, vol. 27, no. 1, pp. 66-88.

2. 2GO. Presentation 2 Go

Ontwikkeld door: Learning Valley

Korte omschrijving: Via metadata in combinatie met een rol/rechtensysteem kunnen groepen deelnemers per video de mogelijkheid worden gegeven om een of meerdere annotaties te maken op de tijdlijn van een video. Per annotatie kan weer gereageerd worden waardoor er een forum thread per annotatie kan ontstaan. De soorten annotaties zijn: het maken van gedeelde opmerkingen, het maken van privé aantekeningen, het zenden van een bericht, en het plaatsen van opdrachten op tijdlijn van de video. Via de download knop in combinatie met het filter en de search kunnen de annotaties in zijn geheel of een gedeelte (zoekwoord, personen) in HTML worden gedownload. De tijdcodes linken direct naar het punt in de tijd van de video. Een individuele video kan via metadata worden ingesteld op Publiek of Private. Ook al staat een video op Publiek, de deelnemer moet wel shared comment rechten in zijn rol hebben.

Meer informatie via: <http://www.presentations2go.eu/>

3. Pitch2Peer

Ontwikkeld door: onderwijslab Universiteit Leiden

Korte omschrijving: Studenten plaatsen een pitch bijvoorbeeld naar aanleiding van een opdracht, een lezing of het lezen van literatuur. Deze pitch kan een videopitch zijn, maar ook andere vormen zijn mogelijk. Studenten krijgen een aantal pitches toebedeeld om te reviewen. Elke review bestaat uit geschreven tekst en een aantal beoordelingen op verschillende categorieën. Hierbij kan gedacht worden aan: argumentatie, originaliteit, presentatievorm et cetera. Studenten kunnen elkaar motiveren en waardering voor elkaars werk kenbaar maken middels 'likes' of medailles. Zo kan een maximum hoeveelheid likes per student worden ingesteld die de student dan dient te verdelen over de beschikbare pitches. Ook kunnen studenten (gouden, zilveren, bronzen) medailles verdelen over de te reviewen pitches. Studenten kunnen snel zien welke pitches goed worden beoordeeld of gewaardeerd. Zo kunnen studenten optimaal van elkaar leren. Docenten kunnen opdrachten aanmaken en daarbij instellen wat voor type pitches studenten kunnen indienen en hoe het reviewen zal verlopen. Het systeem schakelt automatisch over van 'indienen' naar 'reviewen' en deelt studenten automatisch in. Pitch2Peer is een SAAS (Software As A Service) oplossing. Er hoeft niets door de docent of ICT afdeling te worden gedownload, geïnstalleerd of onderhouden. Toegang tot het Pitch2peer platform kan eenvoudig vanuit de eigen elektronische leeromgeving zoals Blackboard, Moodle of Canvas. Pitch2peer werkt volgens de LTI standaard die door alle gangbare leeromgevingen wordt ondersteund.

Meer informatie via: <http://www.pitch2peer.com/nl/>

4. Improgression

Ontwikkeld door: Universiteit Tilburg

Korte omschrijving: Improgression is een app (voor web & smartphone) waarin je een video kan uploaden. Deze wordt beoordeeld door collega's, leidinggevenden, professionals en/of doelgroep panels verbonden aan het Improgression platform. Samen beoordelen zij de indruk die jij op hen maakt. Dat is jouw 'impressie'. De mensen die jouw filmpje beoordelen geven ratings, tips en feedback. Hiermee ga je aan de slag met een nieuwe ronde: een nieuw filmpje met weer een beoordelingsronde, zodat die impressie steeds beter wordt. Dat is jouw 'progressie'!

Meer informatie via: <https://tiu.improgression.nl/>

5. Traintool

Ontwikkeld door: Peter van der Reijden (<http://www.traintool.com/nl/over-ons>)

Korte omschrijving: Via de smartphone kan via voorziene video-rollenspelen, of via eigen gemaakt materiaal geoefend worden op communicatieve vaardigheden. Dat materiaal kan gedeeld worden met anderen die feedback op de prestaties voorzien. Omdat het systeem online draait, en via de eigen smartphone verloopt, kan eender waar geoefend worden. Push notificaties attenderen de deelnemers op het bestaan van nieuwe opdrachten.

Meer informatie via: <http://www.traintool.com/nl>

6. VITAL (video interactions for teaching and learning)

Ontwikkeld door: samenwerking tussen CCNMTL en Herbert P. Ginsburg, Professor of Psychology and Education at Teachers College, Columbia University

Korte omschrijving: VITAL is een webgebaseerde leeromgeving die toelaat aan studenten om video te bekijken, analyseren, en becommentariëren. Studenten kunnen editeren, annoteren, en videoclips bewaren vanuit een bibliotheek van videobestanden om die dan later gericht in te zetten binnen online opdrachten.

Meer informatie via: <http://ccnmtl.columbia.edu/projects/vital/>

7. ANVIL

Ontwikkeld door: Michael Kipp

Korte omschrijving: ANVIL is gratis software voor video-annotatie dat toelaat om meerlagige annotaties aan video toe te voegen. Tijdens het annoteren ziet de gebruiker diverse kleuren toegevoegd aan het videobestand. Elke kleur staat voor de annotaties van een reviewer. Er is ook de mogelijkheid om tijdspunt annotaties te maken, reviewer overeenkomsten te bekijken, 3D viewing toe te voegen, enzovoort. ANVIL werd oorspronkelijk ontwikkeld voor het coderen van gebaren, maar wordt nu breed toegepast (bv., linguïstische domein, antropologie, oceanografie, psychotherapie, computerwetenschappen, enzovoort).

Meer informatie via: <http://www.anvil-software.org/>

8. VOSAIC

Ontwikkeld door: Bob Beiersdorf, President (<https://vosaic.com/about-us>)

Korte omschrijving: Systeem dat toelaat video's in the cloud up te loaden, annoteren, of uitgesteld te annoteren, evenals in groep te annoteren.

Meer informatie via: <https://vosaic.com/>

9. Open Video Annotation Project

Ontwikkeld door: Center for Hellenic Studies en ondersteund door Junta de Andalucia, Spanje

Korte omschrijving: Studenten en docenten kunnen makkelijk annotaties plaatsen bij een video, reviews maken die privaat of publiek beschikbaar zijn, annotaties of bemerkingen delen, en discussiëren over een bepaald segment van een video. Ook makkelijk in gebruik voor onderzoekers waarbij tags of uitgebreide tekst aan fragmenten kan worden gekoppeld die geëxporteerd kunnen worden voor verdere analyse.

Meer informatie via: <http://www.openvideoannotation.org/>

AANVRAAG ONDERWIJSINNOVATIEPROJECTEN 2017: COMPETITIEVE TOEWIJZING

Selecteer één van onderstaande opties

- Het project wordt ingediend voor €30.000 door promotoren van tenminste 2 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €60.000 door promotoren van tenminste 3 faculteiten
- Het project wordt ingediend voor €90.000 door promotoren van tenminste 4 faculteiten

Titel van het onderwijsinnovatieproject

Naar een geïntegreerde loopbaantrajectbegeleiding

Faculteiten

Faculteit 1: Politieke en Sociale Wetenschappen

Faculteit 2: Letteren en Wijsbegeerte

Faculteit 3: Psychologie en Pedagogische Wetenschappen

Vakgroepen / Diensten

Facultaire Dienst Onderwijsondersteuning, Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen

Facultaire Dienst Onderwijsondersteuning, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

Vakgroep Personeelsbeleid, Arbeids- en Organisationspsychologie

In samenspraak met Afdeling Studietoelating (Dienst Werk en Loopbaan)

Naam en email projectverantwoordelijke(n)

Hoofdpromotor: Prof Hendrik Vos (Hendrik.Vos@UGent.be)

Promotor 2: Prof Jean Bourgeois (Jean.Bourgeois@UGent.be)

Promotor 3: Prof Eva Deraus (Eva.Deraus@UGent.be)

Naam en email projectmedewerker(s)

Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen: coördinatie door FDO

Kathrien Verhanneman (Kathrien.Verhanneman@UGent.be); Valentine Vanderhaeghen
(Valentine.Vanderhaeghen@UGent.be)

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte: coördinatie door FDO

Stefanie De Sloovere (Stefanie.Desloovere@UGent.be); Anne Verwaeren
(Anne.Verwaeren@UGent.be); Els Wille (Els.Wille@UGent.be);

Beschrijving van het onderwijsinnovatieproject (max 4 pagina's)

Inleiding

Veel studenten zijn zich niet expliciet bewust van de competenties die ze in hun opleiding hebben meegekregen en van de manier waarop ze die kunnen vertalen naar de arbeidsmarkt. Dat is zeker het geval in faculteiten waarvan de studenten in heel uiteenlopende functies terechtkomen.

Dit faculteitoverschrijdend pilootproject wil studenten bewuster laten omgaan met hun competenties, hen de relevantie ervan voor de arbeidsmarkt laten inzien, en hen tijdig onderbouwde loopbaankeuzes laten maken. Het project wil dus in de eerste plaats de studenten voorbereiden op de arbeidsmarkt, en op de plaats die ze daar kunnen innemen in functie van hun interesses en capaciteiten. Maar daarnaast zit er in het project ook een 'wederkerigheid': door het aanhalen van de band met het werkveld, ontstaat de mogelijkheid om vanuit dat werkveld terug te koppelen naar de programma's van de opleidingen. Concreet kan op die manier het '**employability-denken en handelen**' als een onderwijskundig concept sterker worden ingebed in onze opleidingen en kwaliteitszorgmethodieken.

Aan andere Vlaamse universiteiten bestaat al een operationeel 'Career Center', dat centraal ondersteund en gepromoot wordt¹. Aan de UGent is dit nog niet het geval. Dit project bouwt verder op enkele (embryonaal bestaande) acties in de betrokken faculteiten en vult ze aan met nieuwe activiteiten. De bedoeling is om zo tot een gecoördineerd initiatief te komen. In een volgend stadium kan de hele UGent hierop verder bouwen. Andere universiteiten plaatsen hun activiteiten en begeleiding van uitstromende studenten immers steeds meer in de kijker. De uitbouw van een uitstroomtraject is aldus ook belangrijk voor de positionering van de UGent binnen het Vlaamse Hoger Onderwijs.

Studenten weten en kunnen veel, maar worstelen met de vertaling naar de arbeidsmarkt

Het UGent-competentiemodel legt naast de specifieke wetenschappelijke competenties ook sterk de nadruk op algemene, intellectuele competenties en op samenwerkende, communicatieve en maatschappelijke competenties.² UGent-afgestudeerden zijn breed gevormd en dus breed inzetbaar. Dat geldt a fortiori voor de faculteiten die dit project indienen: uit arbeidsmarktonderzoek blijkt dat deze studenten in een brede waaier van beroepen terechtkomen. Deze brede inzetbaarheid correleert met actuele arbeidsmarktendensen. Uit internationaal arbeidsmarkt- en competentie-onderzoek blijkt immers enerzijds een verminderend belang van de specificiteit van diploma's en, anderzijds,

---

¹ Zie bv. <http://www.kuleuven.be/studentenvoorzieningen/studentcareercenter>

² UGent-competentiemodel (2015). Downloadbaar via: <https://www.ugent.be/intranet/nl/op-het-werk/onderzoek-onderwijs/onderwijs/kwaliteitszorg/competentie>

een steeds groter wordende nood aan afgestudeerden met geschikte attitudes, een bereidheid tot levenslang leren en aanpassingsvermogen³.

Tegelijk blijkt dat masterstudenten en afgestudeerden worstelen met de uitdaging om zichzelf tegenover deze veranderende arbeidsmarktrealiteit te positioneren. Zowel uit gesprekken met en bevragingen bij recente cohorten van alumni als uit academisch en extern onderzoek komen een aantal algemene aandachtspunten naar voor:

- De arbeidsmarktaspiraties van afstuderende masterstudenten zijn soms onrealistisch *hoog*, wat zich bijvoorbeeld kan uiten in de verwachting om grote managementverantwoordelijkheid te verwachten voor een allereerste job, of net buitensporig *laag*, wat kan resulteren in een defaitistische houding en het willen uitstellen van de concrete intrede op de arbeidsmarkt (bv. door verder te studeren)
- Sommige afgestudeerden hebben een inadequaat zicht op hun eigen persoonlijkheidsgeboden, intellectuele of andere sterktes en zwaktes
- Momenteel leeft bij afstuderenden nog te weinig het besef van de noodzaak om zich *tijdig*, *grondig* en *gericht* te oriënteren op de arbeidsmarkt. Daarnaast realiseren sommige afgestudeerden zich niet of nauwelijks dat de keuzes die men bij de intrede op de arbeidsmarkt maakt een blijvende invloed op de latere loopbaan zullen hebben
- Ouders, media, arbeidsmarktactoren (o.m. selectiebureaus of werkgevers), ... maar ook studenten -en studiekeizers en soms lesgevers- denken nog rigide vanuit een één-op-één relatie tussen studie en werk (bv.: wie politieke wetenschappen studeert, wordt politicus of ambtenaar; wie geschiedenis studeert, wordt leraar -ook al klopt dit beeld helemaal niet).
- Afstuderenden hebben daarnaast nog de neiging om de hun in de opleiding verworven competenties te blijven verwoorden in de 'academische terminologie' (cf. OLRs), in plaats van de relevante, levendige vertaalslag te maken naar mogelijke arbeidsmarktcontexten

Doordacht coachen

Met dit project willen de deelnemende faculteiten hun afstuderenden in de loop van hun masteropleiding systematischer begeleiden. Dit vraagt om een specifieke methodiek.

In een aantal nationale hoger onderwijs-contexten wordt de uitrol van een dergelijke, brede aanpak naar alle instellingen sterk aangemoedigd. Met name in het Verenigd Koninkrijk wordt sinds enkele jaren ingezet op het curriculair inbedden van deze inspanningen -de expliciete coördinatie aldaar gebeurt dan ook door de centrale organisatie die verantwoordelijk is voor de professionele accreditering van universitaire lesgevers, namelijk de Higher Education Academy.⁴ Net omwille van

---

³ Zie o.m. OECD (2016). *Global Competency for an Inclusive World*.

⁴ <https://www.heacademy.ac.uk/project/embedding-employability-curriculum-strategic-enhancement-programme>

het geïntegreerde en procesmatige karakter spreekt men dan in het VK dan ook van een meer holistische 'employability'-aanpak in plaats van louter 'employment' of 'job coaching'.

Uit de praktijk blijkt dat een algemene 'employability'-aanpak in het hoger onderwijs echter slechts kan slagen indien aan een aantal (meta-)principes voldaan wordt. Zo is een **brede samenwerking** tussen het hoger onderwijs en experten/arbeidsmarktactoren vereist om de employability ingang te doen vinden. Een compleet insulaire aanpak bij het uittekenen van trajecten is uit den boze. Daarnaast is **inclusiviteit** van belang, daar alle afstuderenden recht hebben op gelijkwaardige begeleiding en opportuniteiten om een succesvolle transitie naar de arbeidsmarkt te maken. Dit impliceert de facto op termijn een instellingsbrede aanpak. Een ander kritisch succesprincipe, nl. **engagement**, impliceert dat de gehanteerde begrippenkaders gedragen en gedeeld kunnen worden door alle betrokken actoren, zoals studenten, medewerkers en opleidingsverantwoordelijken. Om deze reden moet er aan een methodiek gewerkt worden zodat 'employability'-denken en -handelen een integraal deel wordt en blijft van de vigerende praktijken binnen UGent-faculteiten, en geen zgn. 'bolt-on' activiteit.⁵

Wederkerigheid: input van het werkveld gebruiken om UGent-opleidingen te versterken

In de filosofie van dit project wordt ook een wederkerigheid beoogd, waarbij opleidingen beter op de hoogte blijven van de (steeds veranderende) eisen van de arbeidsmarkt en hoe daarop in te spelen. Deze wederkerigheid tussen opleidingen en arbeidsmarkt is essentieel in het kader van kwaliteitsvolle opleidingen. Uit de portefeuilles die de UGent-faculteiten en opleidingen opmaakten in het kader van het nieuwe beleid rond kwaliteitszorg onderwijs bleek immers dat de link met de stakeholders voor een opleiding met een duidelijke beroepsfinaliteit makkelijker te realiseren is dan voor andere opleidingen. Binnen heel wat opleidingen is hiervoor verder systematisering nodig. Met dit project wordt dus ook de **kwaliteitsbewaking onderwijs** versterkt.

Concreet

Concreet zal dit project, binnen het kader van de geschetste principes en uitdagingen, twee luiken realiseren, die elk geoperationaliseerd worden in aparte modules, nl. :

- Module I: duurzame loopbaanoriëntatie-trajecten
- Module II: universiteitsbrede disseminatie

Beide module zijn **complementair**. De eerste module vormt een operationeel 'proefveld'. De tweede module, op basis van de ervaringen in de eerste, bereidt de voorwaarden en kritische succesfactoren voor de verdere toepasbaarheid en uitrol binnen de hele instelling voor.

---

⁵ The Higher Education Academy (2016). *Essential Frameworks for Enhancing Student Success. Embedding Employability in Higher Education.*

Module I: duurzame loopbaanoriëntatie-trajecten

Deze module behelst de ontwikkeling van een traject met universiteitsbreed toepasbare methodieken om afstuderenden op een gepaste wijze te coachen ter voorbereiding en bij hun intrede op de arbeidsmarkt, en hen vooral bewust te maken van hun competenties en vaardigheden. In dit traject worden de relevante stappen van het loopbaanoriëntatieproces systematisch doorlopen:

Stap 1:

Welke kennis en attitudes heb ik via mijn opleiding al verworven?

Stap 2:

- Kennismaking met relevante loopbaanvragen (Wie ben ik? Wat zijn mijn aspiraties? Heb ik een voorkeur voor bepaalde bedrijfsculturen...? Wat kan ik en wat wil ik?)
- Zelfconceptverheldering: relatie tussen persoonseigenschappen en competenties
- Opbouw stappenplan: het leren opvatten van de loopbaanstart als persoonlijk project in verhouding tot de reële arbeidsmarkt
- Intelligent gebruik van sociale media en netwerken (Linkedin, ...)
- CV (opstellen, screeningsmethodieken) en motivatiebrief
- Voorbereiding op selectiegesprekken (bv. STARR-techniek, elevator pitch) en assessment (o.m. testbatterijen, gedragsproeven)

Stap 3:

- Eerste kennismaking met arbeidsmarkt, praktische uitleg rond afstuderen en sociaal-administratieve situatie van een student na het afstuderen.

De trajecten worden zoveel mogelijk 'live' ingericht (bv. in de vorm van workshops), maar met het oog op de verdere uitrol en disseminatie wordt er ook naar 'blended' ondersteuning/aanvulling gezocht (bv. 'longitudinale e-portfolio' of presentaties/zelfanalyse-tools over de arbeidsmarkt ...).

Module II: Universiteitsbrede disseminatie

Complementair aan de ontwikkeling van Module I zal een breed toepasbare 'toolbox' ontwikkeld worden, die de UGent in staat zal stellen om bovenvermelde trajecten zoveel mogelijk ingang te doen vinden bij andere faculteiten of opleidingen. Deze toolbox zal aldus een scala aan technieken en activiteiten bevatten (cf. Module I), waaruit medewerkers uit andere faculteiten van de UGent (bv. opleidingsverantwoordelijken, assistenten, FDO-medewerkers, ...) kunnen putten.

Echter, voor een goede en zinvolle uitrol is het eveneens aangewezen om andere geïnteresseerde medewerkers te trainen in het gebruik van de toolbox. Daarom wordt in een coachingsmethodiek ('train the trainer'-principe) voorzien om bovenstaand traject zo efficiënt en breed mogelijk te dissemineren bij andere opleidingen. De tweede module beoogt dus om de loopbaanoriëntatie-trajecten uit de eerste module op termijn zelfdragend te laten verlopen.

Doelstellingen van het project + tijdsbesteding

Doelstellingen en ruime toepasbaarheid

Kort samengevat is de centrale doelstelling van het project tweeledig, via twee modules die elk op een *ander toepassingsniveau* wat betreft doelpubliek opereren: enerzijds de trajectmodule (module I), die gericht is op trajecten voor **studenten** (hoe bereiden ze zich voor op de arbeidsmarkt, en evt. op stages, verder studeren, etc.) en anderzijds de toolboxmodule (module II), die het zelf opzetten van vergelijkbare trajecten door **lesgevers en verantwoordelijken** van andere opleidingen binnen de UGent mogelijk maakt.

In beide modules gaat ook aandacht naar de 'wederkerigheid': hoe kunnen UGent-curricula 'winnen' bij het contact met de arbeidsmarkt?

Het doel van deze aanvraag is dan ook om op een **kwaliteitsvolle basis** trajecten te ontwikkelen en verder te implementeren, waarna de activiteiten zich volledig autonoom kunnen ontwikkelen en **breed gedissemineerd** worden binnen de hele UGent. De toepasbaarheid is daarnaast ook op inhoudelijk vlak ruim en flexibel: zo kunnen de trajecten bijvoorbeeld ook georganiseerd worden als vorm van coaching voor studenten die dienen te solliciteren voor een stageplaats.

Werkzaamheden en tijdsbesteding

Module I: duurzame loopbaanoriëntatie-trajecten

Voor de ontwikkeling en implementatie van de trajecten is het noodzakelijk om volgende aspecten verder uit te werken, met inachtnaam van de principes om 'employability'-denken en -handelen ingebed te krijgen in het curriculum:

- Prospectie: grondig in kaart brengen van de mogelijke inhoud, technieken en methoden om studenten een zinvol en effectief loopbaanoriëntatie-traject aan te bieden in hun afstudeerjaar
- Inventarisatie van de voornaamste interne (UGent en associatie) of externe 'good practices', o.m. door het verzamelen en analyseren van de literatuur en werkbezoeken en contacten met externe deskundigen
- Selectie van de meest geschikte domeingebonden (m.n. in functie van het curriculum) of meer generieke tools voor de trajecten
- Opstart en formele coördinatie van een inclusieve stuurgroep, met vertegenwoordigers uit de deelnemende faculteiten (o.m. FDO-medewerkers, lesgevers, opleidingsverantwoordelijken en studenten)

- Exploratie van de wenselijkheid voor een formele certificering van de studenten die de trajecten doorlopen (cf. vigerende praktijk aan een andere Vlaamse universiteit)
- Analyseren van bestaande platformen en het kiezen van de meest geschikte 'modes of delivery', met name plaats, tijd, belasting voor deelnemende studenten... in functie van beoogd rendement en doelpubliek.
- Verder uitbouwen van een netwerk, ook met externe aanbieders (bv. VDAB, arbeidsmarktbemiddelaars) en relevante actoren (bv. potentiële werkgevers, SELOR, ...). Deze netwerking met externe aanbieders dient in de eerste plaats om de relevantste 'know-how' en technieken te identificeren.
- Coördinatie en concrete organisatie van de trajecten voor opleidingen in de betrokken faculteiten: bevraging noden/wensen van studenten, interne communicatie, communicatie naar studenten, coördinatie met aanbieders, ...
- Opleiding medewerkers (betrokken FDO's) om de trajecten gaandeweg een volledig zelfstandig karakter te kunnen geven binnen de faculteiten
- Evaluatie van de lopende trajecten i. f. v. de geschetste doelstellingen en uitdagingen (bv. pre- en posttestbevraging bij deelnemende studenten, tevredenheidsanalyse, analyse deelnameprofielen, wetenschappelijke valorisatie)
- Terugkoppeling van de bevindingen naar het curriculum, via regelmatige feedback naar de betrokken opleidingscommissies en lesgevers uit de betrokken opleidingen in de piloottrajecten

Module II: universiteitsbrede disseminatie

De tweede module ambieert de output en 'proefgedraaide methodieken' van de eerste module te dissemineren binnen de hele instelling. Verre van een bepaald 'one size fits all' format op te dringen, beoogt de tweede module net op basis van de bekomen ervaringen een flexibele, systematische toolbox of staalkaart voor het ontwikkelen en uitrollen van loopbaantrajecten aan te bieden aan alle andere opleidingen aan de UGent. Om dit te kunnen realiseren, wordt in volgende werkzaamheden voorzien:

- Verdere opbouw van expertise en aanbieden van '*train the trainer*'-opleidingen aan medewerkers van andere faculteiten, om op een vlotte, flexibele en toegankelijke wijze de inhoudelijke methodieken van de trajecten te kunnen overbrengen aan collega's uit de UGent (ofwel andere FDO-collega's, ofwel opleidingsverantwoordelijken, (praktijk)assistenten, ...)
- Nagaan via gerichte prospectie bij de andere opleidingen aan de UGent wat de gewenste modaliteiten zijn ('live workshops', draai- of handboeken, aanvullend intranetportaal met tools uit te rollen door medewerkers van andere faculteiten, ...) om de methodieken zo efficiënt mogelijk verder uit te rollen.

- Daar er verschillende geprefereerde werkmodellen en noden zijn binnen de verschillende faculteiten en opleidingen, zal ook bekeken moeten worden hoe de UGent met deze interne diversiteit omgaat. Wordt er gestreefd naar een meer gestroomlijnde aanpak in de universiteitsbrede uitrol van loopbaanoriëntatietrajecten, of net niet? In samenspraak met het Adviescentrum voor Studenten (Dienst Werk en Loopbaan) zal nagegaan worden hoe deze uitrol het best gerealiseerd kan worden.
- Nagaan wat de mogelijke synergie is tussen ervaringsgerichte werkvormen in het masterjaar (bv. CSL, stage, ...) en loopbaanoriëntatietrajecten. Hoe kunnen deze aspecten elkaar structureel versterken?
- Er zal (op basis van studiewerk en werkbezoeken) ook nagegaan worden wat de gevolgen van de keuzes zijn voor intrinsieke kwaliteit en doeltreffendheid van de activiteiten, maar ook voor de beoogde inhoudelijke terugkoppeling naar het curriculum en voor het profiel van de UGent in het Vlaamse universitaire landschap.

Rolverdeling tussen de verschillende partners

De inspanningen zullen gecoördineerd worden door de Facultaire Dienst Onderwijs van de faculteit PSW. In het voorjaar 2017 zal ingezet worden op kennisopbouw rond een logisch en wat betreft personeelsinspanningen rationeel begroot traject 'loopbaandenken' voor masterstudenten en de bijhorende methodieken. Bijlage 1 geeft een schematisch overzicht van een 'Ontwerptraject loopbaanoriëntatie voor de **Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen**', zoals voorzien wordt om in de eerste helft van 2017 aan masterstudenten aan te bieden. Dit piloottraject zal ook uitgerold worden voor masterstudenten uit de opleidingen van de **Faculteit Letteren en Wijsbegeerte**, met integratie van de reeds bestaande initiatieven.

Voor de realisatie van de tweede module zal het FDO-project-team van de FPSW een traject opzetten waardoor andere FDO-teams -of opleidingsgebonden verantwoordelijken- gemakkelijk dit traject kunnen uitrollen aan hun faculteit of opleiding. In de mate van het mogelijke worden ook al een aantal medewerkers van de FDO van de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte betrokken bij het voorbereiden en opzetten van deze uitrolwerkzaamheden.

Wij zullen voorzien in diverse modules waarin we andere UGent-medewerkers opleiding geven rond dit project aan hun faculteit. Via Train The Trainer (TTT) modules zullen wij hen een opleiding geven rond het algemene kader en de diverse workshops:

- hoe we tot een opbouw in het loopbaandenken van de student kunnen en willen komen.
- wat de targets zijn na elke module van de trajecten
- via welke methodieken wij deze willen bereiken.

Naast de operationele proeftuinen in beide faculteiten is er echter ook een duidelijke nood aan inhoudelijke, wetenschappelijk onderbouwde ondersteuning voor de opbouw, evaluatie en bijsturing van de geleverde inspanningen. Welke elementen uit de trajecten werken wel, welke zijn minder efficiënt? Welke tools of technieken zijn valide en *'fit for purpose'*? Welke alternatieve methoden kunnen geëxploreerd worden in de trajecten (bv. spelgebaseerde formats, ...). Om de keuzes van instrumentarium en de kritische zelfevaluatie op een evidence-based wijze te onderbouwen wordt daarom beroep gedaan op de expertise van Prof. Eva Deros (Vakgroep Personeelsbeleid, Arbeids- en Organisationspsychologie). Er zal ook gezocht worden om binnen de vigerende lesactiviteiten van de opleiding Bedrijfspsychologie en Personeelsbeleid een deel van de praktijkgerichte activiteiten te koppelen aan de trajecten die uitgerold worden.

Gevraagde bedrag + korte beschrijving van de voorziene besteding van middelen

Voor het project wordt **60.000** Euro aangevraagd. Het gevraagde budget bestaat in essentie uit drie luiken:

1) **Coördinatie van het project** (22.500 EURO): equivalent van een deeltijds personeelslid (ca. 20%, ATP 7.1; 12 maanden) voor inhoudelijke uitwerking en praktische coördinatie van de algemene werking. Dit personeelslid zal aan de FDO van de coördinerende faculteit, nl. de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen (PS58), gehecht worden.

Daarnaast zal een deel van dit centrale coördinatiebudget voorzien worden voor het volgen van een opleiding Loopbaancoach, met het oog op verdere disseminatie in de betrokken faculteiten, en vooral naar de rest van de UGent (cf. Module II, 'Train The Trainer').

2) **Werkingsmiddelen** (2 maal 12.500 Euro = 25.000 Euro) voor elk van de Facultaire Diensten Onderwijssteuning aan beide faculteiten, nl. Letteren en Wijsbegeerte en Politieke en Sociale Wetenschappen, waar de piloottrajecten rond loopbaanoriëntatie zullen draaien.

Deze werkingsmiddelen dekken o.m.

- organisatiekost van events
- verplaatsingen en lokale coördinatiekosten (bv. huur lokalen)
- te volgen opleidingen (o.m. rond het 'Train The Trainer' principe)

- netwerking met arbeidsmarktactoren
  - bijwonen studiedagen en congressen
  - beperkte materiaalkosten (bv. aanschaf camcorder, ...)
- Vergoedingen voor externe sprekers en organisaties vallen niet onder dit budget.

3) **Dienstverlening** (12.500 Euro): in functie van de academische supervisie, en integratie van de lesactiviteiten en evaluatie, wetenschappelijke valorisatie door Prof. Deraus (Vakgroep Personeelsbeleid, Arbeids- en Organisationspsychologie -FPPW).

BIJLAGE 1: Ontwerptraject loopbaanoriëntatie voor de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen

Ontwerptraject:

